

Ксенія Скорік¹

СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Питання промислової політики та проблем промисловості є одним із найбільш дискусійних у європейській науковій спільноті. Навіть сьогодні ми бачимо наявний брак теоретичного підґрунтя для прийняття рішень щодо проблем промислової політики. Головна мета публікації – оцінити внесок промисловості у соціально-економічний розвиток ЄС та його країн-членів, а також динамічні структурні зрушення, що відбулися протягом 2000–2019 рр.

Для досягнення мети статті в роботі використовуються такі індикатори, як частка промислового сектора у створенні валової доданої вартості, зайнятості, продуктивності праці, експорту/імпорту. Виявлено загальну тенденцію щодо зростання частки сектора послуг у створенні валової доданої вартості для ЄС-28 та до зменшення частки промислового сектора. Встановлено, що промисловість залишається важливим сектором для економіки ЄС, а для ЄС-28 вона забезпечує майже 20% валової доданої вартості, понад 70% загального експорту, близько 15% зайнятого населення. Для кожної з держав ЄС внесок промисловості у соціально-економічний результат різний – для країн Центральної та Східної Європи він є більш важливим у створенні валової доданої вартості та зайнятості, ніж для країн, фундаторів єврозони, – групи країн ЄС-15. Виявлено, що продуктивність праці в ЄС-15 більша, ніж в інших країнах. Зростаюча продуктивність праці характерна для Данії, Нідерландів, Ірландії, Швеції, Великої Британії, нижча – для країн Центральної та Східної Європи – Болгарії, Румунії, Литви, Латвії. Хоча зростання всіх показників щодо промисловості в останніх країнах є набагато більшим, ніж у ЄС-15.

Розглянуто концепцію нової промислової політики Європейського Союзу та проблеми промислового сектора в ЄС.

¹ Скорік, Ксенія Анатоліївна – аспірант, кафедра міжнародної економіки ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (проспект Перемоги 54/1, Київ, 03057), ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7894-5491>, e-mail: ks.skorik@gmail.com

Дослідження проводилося автором на статистичній базі Європейської Комісії із використанням методології польських науковців Варшавської школи економіки з дослідження нової промислової політики (Krzysztof Falkowski, Adam A. Ambroziak, 2015).

Ключові слова: промисловість, галузева структура промисловості, валова додана вартість промисловості, зайнятість, експорт, імпорт, додана вартість у виробництві, продуктивність праці, ЄС

Постановка проблеми. Промисловість в ЄС наражається на багато серйозних проблем, які виникають унаслідок змін у міжнародному середовищі, а також через різний потенціал та розбіжності щодо політичних цілей окремих країн – членів ЄС. Світові тенденції засвідчують скорочення частки промисловості у світовому ВВП за рахунок збільшення третинного сектора. За останні двадцять років частка промисловості у світі зменшилась майже на 5%, і це – наслідок довгострокової тенденції. Найбільш швидкими темпами знижується питома вага промисловості у "старих" індустріальних країнах, зокрема Європейського Союзу [1, с. 45].

Відносний внесок промисловості в економіку ЄС зменшується. Протягом останніх 40 років європейська економіка втратила третину своєї промислової бази. Процес "деіндустріалізації" спостерігається і в інших розвинених економіках і частково обумовлений зростанням виробництва в інших частинах світу [2, с. 2]. Інтернаціоналізація виробництва та збільшення частки ВВП, створеного за рахунок експорту з доданою вартістю, спостерігається в усьому світі [3, с. 16–21].

Метою цієї статті є дослідження вагомості промислового сектора для економіки Європейського Союзу та для кожної країни – її члена зокрема; аналіз структурних змін в європейській промисловості загалом та в країнах-учасниках із використанням показників валової доданої вартості, зайнятості, продуктивності праці, експорту та імпорту.

Виклад основного матеріалу. Серед іноземних дослідників питання європейської промислової політики та шляхів її здійснення вивчали Ха Джун Чхан (1986, 1994, 2010), Дені Родрік (2008, 2014), Лінь Іфу (2013), Джозеф Стігліц (2013). Досліджуючи досвід США та Європи, Маріана Маццукато (2010, 2013) підкреслювала необхідність широкої ролі "трансформаційних" дій громадськості в інноваціях та промислових змінах. Оцінки та аргументи щодо Європи також представили Бенджамін Коріат (2004), Патріціо Бьянкі, Сандрін Лаборі (2006, 2011), Карл Айгінгер (2014), Франко Москоні (2015) та науковці Варшавської школи економіки, зокрема Адам Амброзак (2017) [4].

Аналізом промислової політики на теренах ЄС займаються Bruegel, BusinessEurope, Industry for Europe, Institute for European studies, Manufuture, Orgalim, MERCI, PIIE (Інститут міжнародної економіки Петерсона), WIFO (Австрійський інститут міжнародних досліджень), WPIW (Віденський інститут міжнародних економічних досліджень), аналітичні центри, що діють у рамках кластерів, тощо.

Концепція нової промислової політики Європейського Союзу. Новий підхід в ЄС до промислової політики характеризується орієнтацією на екологічні та цифрові зміни, обмеженням негативного впливу на клімат (табл. 1). Серед важливих останніх документів можна виокремити Нову промислову стратегію для Європи², пропозиції щодо

² COM (2020) 102 final. URL: https://ec.europa.eu/knowledge4policy/publication/communication-com2020102-new-industrial-strategy-europe_en

**Концепція нової промислової політики Європейського Союзу
в останніх документах**

Стратегія розвитку (пріоритетні заходи)	Елементи загальноєвропейської політики
1) кліматична політика; 2) побудова економіки замкнутого циклу (circular economy)	Спільний європейський енергетичний простір даних для підтримки інновацій в енергетичному секторі Запуск перехідної платформи на базі регіонів та секторів, що мають виробництво з високим рівнем вуглецю Стратегія ЄС щодо чистого виробництва сталі та хімічної промисловості Нові регулятивні заходи щодо європейської енергетичної мережі Стратегія ЄС щодо офшорингу відновлювальної енергії Налагодження механізму вуглецевого кордону відповідно до вимог Всесвітньої торгової організації Побудова економіки замкнутого циклу – план дій з огляду на наявні продукти та технології Нові регламенти для нового ринку акумуляторів Стратегія ЄС для текстильного ринку Європейський альянс щодо чистого водню, альянси для низьковуглецевої промисловості та сировини
3) політика внутрішнього ринку та конкуренції	План дій щодо реалізації програм єдиного ринку, формування робочої групи з країн-учасниць та Комісії Стратегія для малого та середнього бізнесу Перегляд та адаптація правил конкуренції до 2021 року, правила надання державної допомоги План дій щодо інтелектуальної власності Європейська Стратегія щодо даних та інформації, спільний простір для даних в окремих секторах, акт щодо цифрових послуг
4) інноваційна та технологічна політика як ключовий елемент	Публічно-приватне партнерство в рамках європейської програми "Горизонт" План щодо майбутнього європейського простору досліджень та інновацій
5) політика щодо науки та освіти	Європейська програма щодо навичок та кваліфікацій, включаючи рекомендації щодо навчання та тренінгів Формування стратегії щодо європейського освітнього простору План дій щодо освіти у сфері цифрових технологій
6) програми щодо фінансування	Формування довгострокового бюджету – Європейська Рада та Парламент Європейська кластерна платформа – важливі проекти спільного європейського інтересу, включаючи ініціативи щодо батарейок та мікроелектроніки. Перегляд правил державної допомоги, включаючи проекти, пов'язані з енергетичним переходом Оновлення фінансової стратегії сталого розвитку Нова фінансова стратегія щодо цифрових технологій План дій щодо союзу на ринку капіталів

Джерело: складено автором на основі [5].

реформ президента Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн³, стратегію Європейського Парламенту та Стратегічну програму 2019–2024 Ради Європи, Європейську зелену

³ A Union that strives for more. My agenda for Europe. By candidate for President of the European Commission Ursula von der Leyen. Political guidelines for the next European Commission 2019-2024. URL: <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20190716RES57231/20190716RES57231.pdf>

угоду (*European Green Deal*)⁴ та останню Стратегію щодо цифрового майбутнього ЄС (*Strategy on Shaping Europe's Digital Future*)⁵. Як засвідчують документи, в основу промислової політики (в рамках горизонтального підходу) покладено технологічну, інноваційну політику та забезпечення інвестиціями. Протягом найближчих десятиліть промисловість очікують зміни з точки зору появи нових продуктів, нових ринків та бізнес-моделей, перехід до економіки замкнутого циклу (*circular economy*).

Проблеми промислового сектора в Європейському Союзі. Європа є світовим лідером у багатьох галузях промисловості, – особливо там, де створюється висока додана вартість, новітні продукти та послуги, що характеризуються низьким екологічним забрудненням (наприклад, у автомобілебудуванні, фармацевтиці, індустрії моди). Європейські компанії використовують важливі технологічні досягнення, такі як нанотехнології, біотехнології, мікро- та макроелектроніка, фотоніка, сучасні матеріали тощо [6, с. 2].

Конкурентний ресурс ЄС з точки зору розвитку промислового сектора:

- внутрішній ринок із 500 млн споживачів;
- висококваліфікована робоча сила;
- розвинена інфраструктура та мережа науково-дослідних інститутів;
- значна (але має тенденцію до зменшення) частка у світовій доданій вартості [7, с.10–14];
- основні конкурентні переваги в хімічній сфері, машинному виробництві, транспортному обладнанні, харчовій промисловості (згідно з аналізом Гарвардського університету) [3, с. 10–14];
- високі трудові й соціальні стандарти щодо навколишнього середовища; велика інноваційна місткість, лідерство у патентах "зелених" технологій;
- продукти та послуги з високою доданою вартістю.

Проблеми Європейського Союзу з точки зору розвитку промислового сектора:

- відставання від США та Японії в інноваційній діяльності та спеціалізації за технологіями (відповідно до аналізу EESC) [8, с. 7–10];
- зменшення конкурентоспроможності частини промислових секторів (у 10 секторах із 23, серед яких – меблі, продукти з деревини, неметалеві мінеральні продукти, продукти харчування електронне обладнання) [9, с. 82], через посилення світової конкуренції [10, с. 4–9];
- прогалини у сфері електроніки, що є ключовою конкурентною сферою (країни ЄС втратили лідируючі позиції у цьому секторі через значний розвиток електроніки в країнах Південно-Східної Азії) [3, с. 10–14];
- демографічні проблеми – старіння населення після 1960-х та збільшення середнього віку для ЄС-15 з 26 до 35 років; подальший прогноз не є оптимістичним [11, с. 7];
- зниження виробництва в ЄС за останнє десятиліття.

У межах інтеграційного угруповання ЄС за рівнем інноваційного розвитку наявні суттєві асиметрії. Небезпечним є відставання ЄС від США та Японії за рівнем наукоємності ВВП, нижчим є рівень наукоємності бізнес-сектора. США, Японія, Південна Корея випереджають ЄС за композитним показником інноваційності (Маастрихтський інститут соціально-економічних досліджень MERIT). ЄС суттєво відстає від інших країн щодо рівня витрат приватних компаній на НДДКР, у сфері патентної активності, у сфері державно-приватної кооперації, за рівнем забезпеченості кваліфікованою робочою силою. Аналіз відносного рівня інноваційності демонструє відставання ЄС від

⁴ COM(2019) 640 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

⁵ COM(2020) 67 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:67:FIN>

Канади, США, Північної Кореї, Японії. Рівень інноваційності країн БРІКС не перевищує показників ЄС, але інноваційність економіки Китаю має тенденцію до зростання. ЄС має нижчий, порівняно із провідними технологічними країнами, рівень наукоємності ВВП, що пов'язано із недофінансуванням з боку приватного сектора. Наукоємність провідних компаній ЄС нижча, ніж у США, та поступається світовому показнику [12, с. 195–204].

Регіональний вимір. Традиційно європейська промисловість зосереджена навколо "синього банана" – коридору, що простягається від північно-західної Англії до північної Італії через країни Бенілюксу, західну Німеччину та східну Францію. Після розширення ЄС у східному напрямку велика частина виробництва була перенесена в східні регіони, які зростали швидше ніж ЄС-15 [13, с. 48–53].

Зміни у структурі промисловості Європейського Союзу. Для аналізу використано статистичну класифікацію економічної діяльності в європейському співтоваристві NACE (Rev. 2 (2008)). За нею промисловість включає такі галузі, як: видобування та переробку корисних копалин (B), виробництво (C), електроенергію, газ, теплопостачання та кондиціонування (D); водопостачання, управління відходами та відновлювальні роботи (E).

Переорієнтація структури в бік послуг. Традиційно важливу роль у структурі виробництва ЄС відігравали послуги. В останні роки частка послуг у загальній сумі валової доданої вартості перебувала в межах 73–80% і, що важливо, їх значущість для промисловості зростає. У 2003 р. послуги становили 71,7% загальної суми, у 2019 р. – 73,5%. Важливими секторами у сфері послуг є торгівля, транспорт, житлові послуги та громадське харчування (G–I), публічне адміністрування, оборона, освіта, здоров'я та громадський сектор (O–Q).

Промисловий сектор ЄС займав меншу частку економіки. Частка промисловості (B–E) у загальному обсязі коливалася від 20,4 до 18,7% у 2010 р. та 2019 р., тобто зменшилася (рис. 1). З урахуванням того, що у 2000 р. цей показник становив 22,24%, падіння в 2019 р. досягло 3,54%.

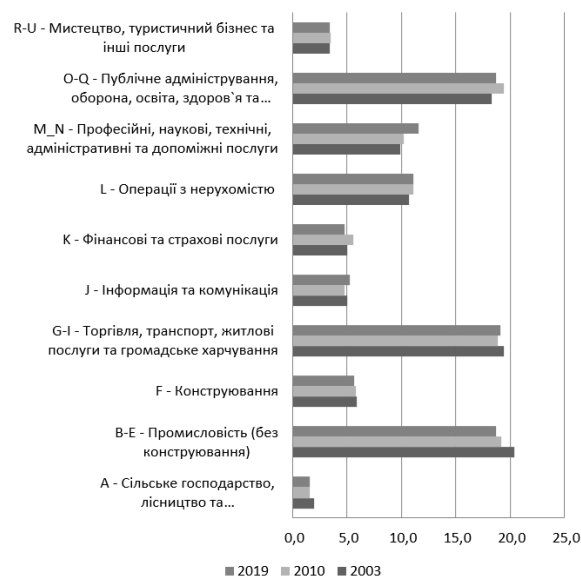

Рис. 1. Частки основних секторів у сукупній доданій вартості країн ЄС-28 у 2003, 2010 та 2019 роках, % від загальної суми ВДВ

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10).

Аналітичні звіти Комісії вказують на чинники, що зумовили зменшення ролі промисловості та зростання важливості послуг в економіці ЄС-28. Перший – це вища еластичність попиту на деякі послуги (наприклад, освіту, здоров'я, відпочинок та особисті послуги тощо), на протидію промисловим товарам. Другий – що послуги використовувалися виробничими/промисловими компаніями на проміжному етапі. Третій – продуктивність зростала швидше у виробництві, ніж при наданні послуг, де ціни зростали повільніше. На це вплинуло часткове переміщення виробництва за межі ЄС, що в результаті зменшило виробничий випуск та зумовило перерозподіл ресурсів до послуг [14, с. 41].

Структура промисловості по країнах та секторах. В економіці країн, які приєдналися до ЄС після 2000 р., промисловість залишається великим сектором (рис. 2), але середнє значення по цих країнах зменшилось на 1,6%. Країни, що приєдналися у 1970-х та 1980-ті роки (Велика Британія, Португалія, Іспанія та Греція), є іншим полюсом, де промисловість з точки зору створення валової доданої вартості становить менший сектор.

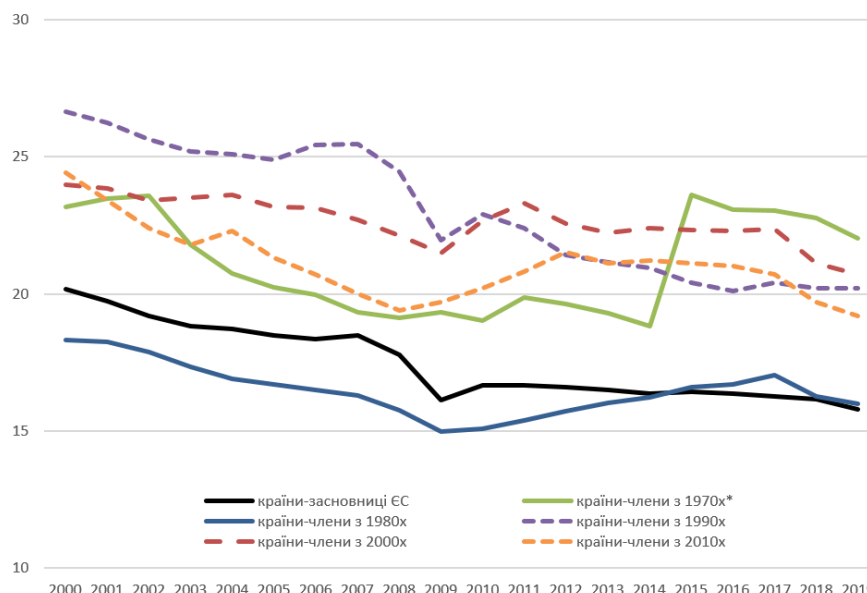

Рис. 2. Зміна частки промисловості у сукупній доданій вартості країн ЄС-28 з 2000 р., для груп країн відповідно до їх приєднання до ЄЕС/ЄС⁶, % від загальної суми ВДВ

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10).

Варто відзначити, що для всіх груп країн (поділених за часом їх приєднання до ЄЕС/ЄС), за винятком тих, що приєдналися з 2000 р. (крім Хорватії) та з групи країн – членів з 1970-х – Ірландії, частка промисловості з 2000 р. до сьогодні зменшилася. Найбільша зміна спостерігається у країнах, що приєдналися у 1990-ті роки – зменшення на 6%, у країнах-засновниках – скорочення на 4%, Хорватія – скорочення на 4%. Країни – члени з 80-х та 70-х років демонстрували тенденцію до відновлення (до 2017 р.), окрім Великої Британії та Данії, де виробництво з початку століття скоротилось на 4–5%.

⁶ Країни – засновники ЄС: Бельгія, Німеччина, Франція, Італія, Люксембург, Нідерланди. Приєдналися у 1970-ті роки Данія, Ірландія, Велика Британія; у 1980-ті роки – Греція, Іспанія, Португалія; у 1990-ті роки – Австрія, Фінляндія, Швеція; у 2000 роки – Болгарія, Чеська Республіка, Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Угорщина, Мальта, Польща, Румунія, Словенія, Словаччина; після 2010 року – Хорватія.

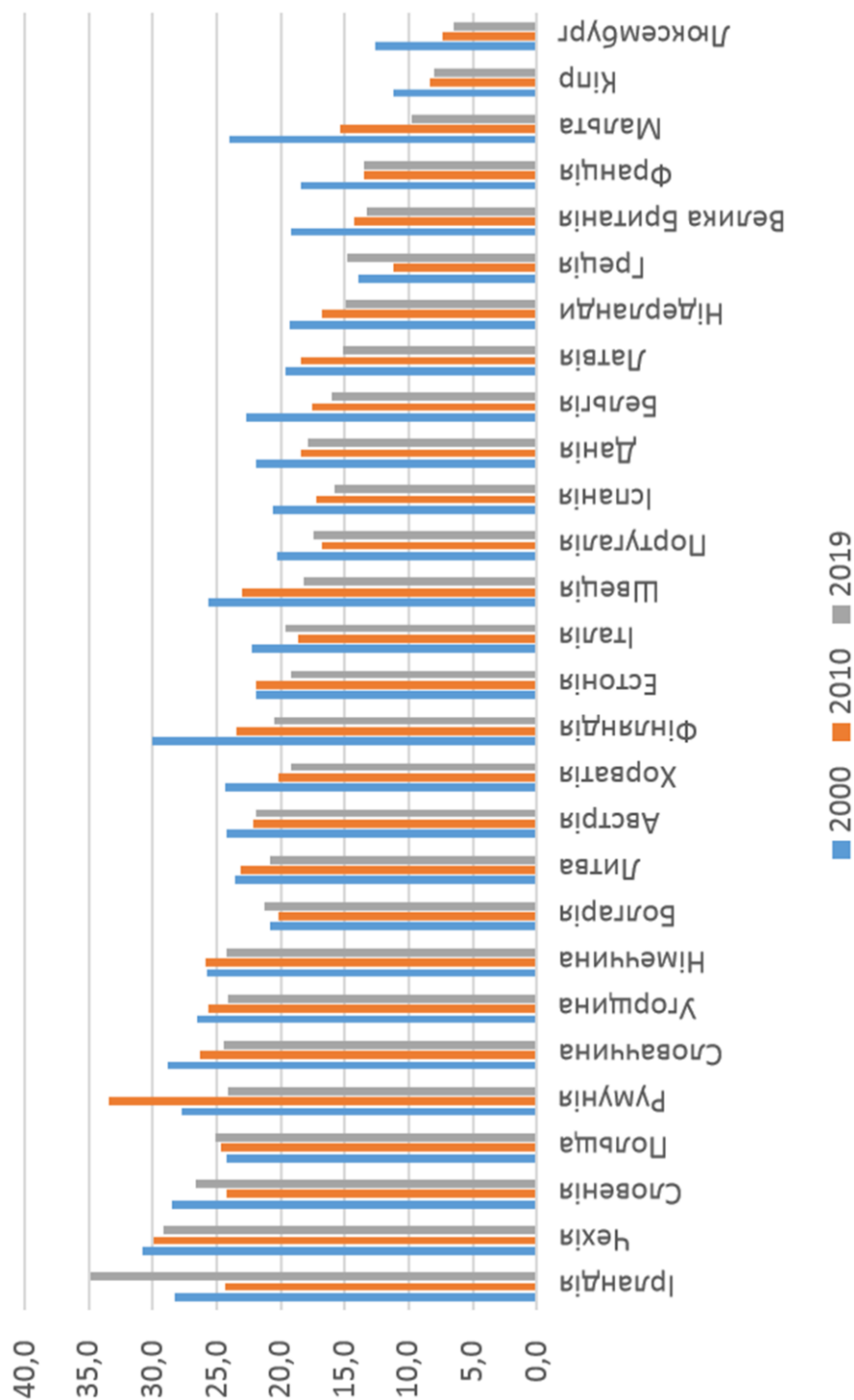

Рис. 3. Частка промисловості у сукупній доданій вартості економіки країн – членів ЄС-28 за 2000, 2010, 2019 роки, %
 Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10).

Можна побачити, що в 2019 р. частка промисловості (рис. 3) у створенні сукупної доданої вартості була найбільшою в Ірландії (34,9%), Чехії (29,2%), Словенії (26,7%), Польщі (25,1%), Словаччині (24,5%), Німеччині (24,2%), Румунії (24,1%), Угорщині (24,1%). Менша частка – у Франції (13,5%), Великій Британії (13,3%), у Мальти (9,8%), Кіпру (8,0%), Люксембургу (6,5%). Значущість промисловості у створенні доданої вартості вища в нових державах з центральної та східної Європи, аніж у ЄС-15. Найбільший приріст частки промисловості з 2010 р. до 2017 р. був зафіксований в Ірландії (12,2%), Болгарії (3,9%), Греції (3,4%), Португалії (1,6%). Найбільше падіння з 2010 р. до 2019 р. спостерігалось у Мальті (14,2%), Фінляндії (9,5%), Швеції (7,5%), Бельгії (6,7%), Люксембурзі (6,1%), Великій Британії (5,9%).

За географічним розподілом загальної промисловості ЄС-28 з точки зору її окремих країн-членів у загальній валовій вартості лідером є Німеччина (27,3%), частка якої з 2000 р. зросла на 1,4% (рис. 4). Другі за величиною – Італія (11,4%), Велика Британія (10,9%) та Франція (10,6%): їхні частки з 2000 р. значною мірою скоротились на 5%, 1,6 та 2,3% відповідно. Інші держави ЄС-28 із найбільшими частками – Іспанія, Польща, Ірландія, Нідерланди, Швеція, Австрія.

У 2019 р. ці десять країн разом становили 84,5% від загального обсягу валової доданої вартості в ЄС-28. Їхня частка з 2000 р. скоротилася на 3,3%, що частково є наслідком економічної кризи 2009 р. та переміщення виробничих процесів до інших держав ЄС з більш дешевим виробництвом чи за межі ЄС. Така тенденція прослідковується в Німеччині та Франції [14, с. 44]. Промисловість ЄС за структурою та статтями (В, С, D, E) показано на рис. 5 та рис. 6.

Найбільший сектор промисловості у створенні доданої вартості – виробництво (С), із середньою часткою в загальному показнику 83%. Із 2011 по 2017 рр. значення добувної промисловості скоротилось удвічі – до 2%. Інший важливий сектор промисловості – постачання електроенергії, газу, тепла та кондиціонування повітря (D), чие середнє значення у 2011–2017 рр. становило 10%. Значення добувної промисловості та водопостачання, управління відходами та відновлювальних робіт для створення доданої вартості в ЄС так і не зросло.

Структура доданої вартості виробництва протягом аналізованих років (табл. 2) залишається відносно без змін. Найбільші сектори промисловості ЄС:

- виробництво металів та готових виробів без машин та обладнання (C24–C25), із часткою у виробництві ЄС 12,6% у 2017 р.;
- виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (C10–C12), що в 2017 р. становило 12,5%;
- виробництво у 2017 р. автомобілів та іншого транспортного устаткування (C29–C30) – 14,4% та виробництво машин та устаткування (C28) – 11,1%.

Іншими великими секторами для ЄС є: виробництво комп'ютерних, електронних та оптичних виробів (C26–C27) – 8,6%; виробництво хімікатів та хімічних продуктів (C20) – близько 7% у 2017 р.

За 2011–2017 рр. перелічені сектори в середньому становили 67,6% від загального показника доданої вартості виробництва, тобто більше двох третин виробничого випуску продукції в ЄС.

На рівні окремих країн – членів ЄС (рис. 7) стаття "виробництво" (С) має велику частку у створенні сукупної доданої вартості більшості держав. Ірландія, Чехія та Словенія в 2019 р. мали частки 34,9%, 29,2 та 26,7% відповідно, тоді як Мальта (9,8%), Кіпр (8%), Люксембург (6,5%) – менші.

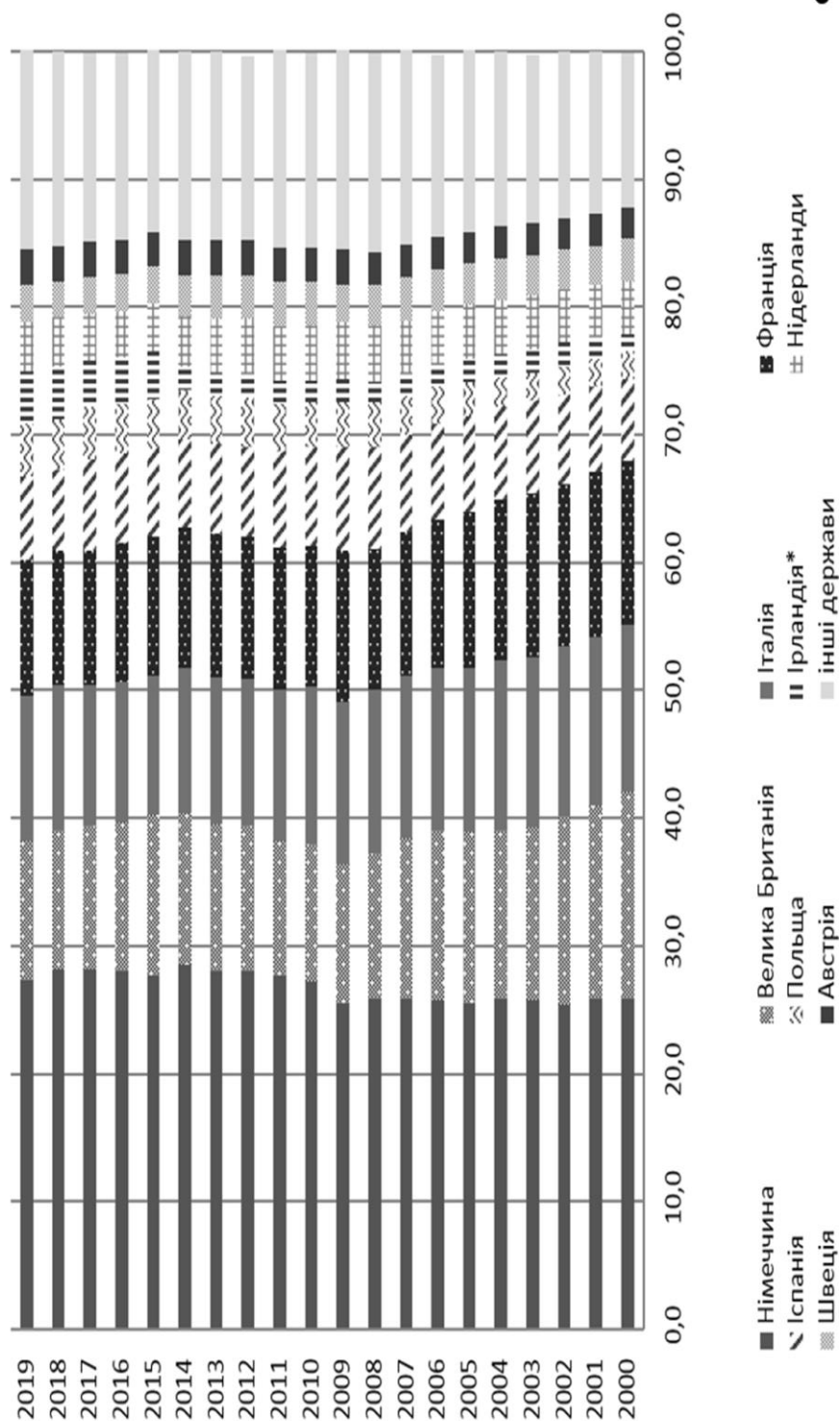

Рис. 4. Частка доданої вартості 10 країн, що мають найбільші показники у загальній доданій вартості промисловості ЄС-28 за 2000–2019 рр., %

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10)

Що стосується змін у частці промислового виробництва, то протягом 2000–2019 рр. зростання було зафіксоване лише в Ірландії (10,5%), Греції (3,6%), Італії (1%) та східних країнах – Словенії (2,5%), Польщі (0,4%), Болгарії (1,1%). В інших країнах спостерігалось падіння виробничого сектора: в Румунії – на 9,3%, Мальті – на 5,9%, у Фінляндії – на 3%, Швеції – на 4,8%. Якщо аналізувати період післякризового відновлення виробництва 2010–2019 рр., то можна побачити, що зростання понад 3% спостерігалось тільки в Ірландії (6,6%).

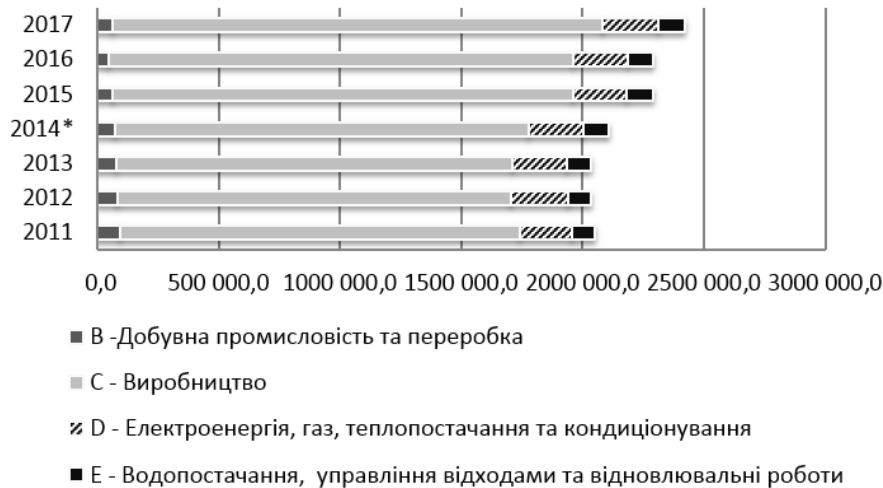

Рис. 5. Структура валової доданої вартості промисловості країн ЄС-28 за 2011–2017 рр., млн євро

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (sbs_na_sca_r2).

* 2014 рік – середнє значення за 2013 та 2015 рр. по секторах В та D.

Рис. 6. Структура валової доданої вартості промисловості країн ЄС-28 за 2011–2017 роки, %

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (sbs_na_sca_r2).

Таблиця 2

**Структура сукупної доданої вартості виробництва країн ЄС-28
за 2011– 2017 рр.,**

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Виробництво харчових продуктів	10,2	10,5	10,7	10,6	10,2	10,1	9,9
Виробництво напоїв	2,3	2,3	2,3	2,2	2,2	2,2	2,3
Виробництво тютюнових виробів	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
Виробництво текстилю	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2
Виробництво одягу	1,3	1,2	1,2	1,2	1,0	1,0	1,0
Виробництво шкіри та супутніх товарів	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7
Виробництво деревини та виробів з дерева, пробки, соломки	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7
Виробництво паперу та паперової продукції	2,6	2,6	2,5	2,5	2,5	2,4	2,4
Друк та відтворення із носіїв	2,1	2,0	1,8	1,8	1,7	1,6	1,5
Виробництво коксу та нафтопродуктів	1,2	1,3	0,8	0,4	1,4	1,6	1,7
Виробництво хімікатів та хімічних продуктів*	6,7	6,8	6,7	6,7	6,2	6,8	6,9
Виробництво основних фармацевтичних препаратів	5,2	5,2	4,9	4,9	4,9	5,0	5,1
Виробництво гумових та пластмасових виробів	5,0	4,9	5,0	5,2	4,9	4,9	5,0
Виробництво інших неметалевих мінеральних виробів	4,0	3,7	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5
Виробництво основних металів	3,9	3,7	3,5	3,6	3,4	3,3	3,5
Виробництво готових металевих виробів, крім машин та обладнання	9,6	9,8	9,8	9,8	9,3	9,3	9,1
Виробництво комп'ютерних, електронних та оптичних виробів*	4,7	4,6	4,6	4,6	4,2	4,1	3,9
Виробництво електрообладнання	5,2	5,3	5,2	5,1	4,7	4,7	4,8
Виробництво машин та устаткування	11,6	11,8	11,7	11,7	10,9	10,8	11,1
Виробництво автомобілів, причепів та напівпричепів	9,4	9,3	9,7	10,6	10,8	11,0	10,8
Виробництво іншого транспортного устаткування	2,9	3,2	3,3	3,2	3,2	3,4	3,6
Виробництво меблів*	1,8	1,8	1,7	1,7	1,6	1,7	1,7
Інше виробництво	2,6	2,6	2,6	2,5	2,5	2,5	2,6
Ремонт та монтаж машин та устаткування*	3,4	3,7	3,7%	3,7	3,4	3,2	3,1

* 2015 рік – дані в базі відсутні.

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (sbs_na_sca_r2).

Якщо проаналізувати структуру виробничої доданої вартості у країнах ЄС, можна побачити чітку спеціалізацію (табл. 3). Переважна кількість країн має високу частку в харчовій промисловості, окрім Німеччини, Швеції, Словаччини та Словенії. Середнє значення цього показника по ЄС сягає 12%. У хімічній промисловості високу частку мають Німеччина, Франція, Іспанія, Нідерланди, Ірландія та Фінляндія з показником 9–15%. У Бельгії цей показник у 2017 р. досяг 16,4%. Висока частка виробництва пластмасових та гумових виробів у Словаччині (10,4%), Чехії (9,2%), Румунії (8,3%), Словенії (8%), Угорщині (7,6%).

Більшість країн демонструє високу частку у секторі виробництва металевих виробів (окрім машин), тільки у Литви, Греції, Румунії, Угорщині, Ірландії, Данії, Бельгії показник менший за 9%. Також для ЄС важливий сектор виробництва машин та устаткування із середнім показником 12,7%. А по окремих спеціалізованих країнах – Німеччині, Швеції, Чехії, Угорщині, Румунії – цей показник сягає 14–22%. Показник Словаччини – 25,3%.

Показники фармацевтичної галузі в 2017 р. становили в Ірландії – 34,6%, Данії – 24,8%, Бельгії – 15%, Словенії – 10,5%, Кіпрі – 11% відповідно. Сектори комп'ютерних, електронних, оптичних виробів та електрообладнання у країнах, що на них спеціалізуються, у 2017 р. становили відповідно: у Німеччині – 15%, Словенії – 14,3%, Австрії – 14,4%, Угорщині – 14,1%, Фінляндії – 13,4%, Словаччині – 13,2%, Чехії – 12,6%, Естонії – 12,3%, Данії – 10,8%, Нідерландах – 10,2%, Франції – 9%, Великій Британії – 8,7%.

Більшу частку у виробництві мінеральних неметалевих виробів мають Люксембург – 20,8%, Мальта – 12,4%, Кіпр – 11%, Латвія – 7,6%, Хорватія – 6,9%, Болгарія – 6,3%; у виробництві коксу та нафтопродуктів – Греція – 16,4%; у виробництві основних металів – Австрія – 8,3%, Словаччина – 8,8%, Болгарія – 8%, Швеція – 7,1%, Фінляндія – 7,5%, Бельгія – 6,3%; виробництві меблів – Литва – 11,5%, Мальта – 7,1%; виробництві інших виробів з деревини – Латвія – 26%, Естонія – 18,4%, Литва – 7,3%; виробництві паперової продукції – Фінляндія – 15,2%, Швеція – 8,3%; виробництві одягу – Болгарія – 7,9%, Португалія – 6,1%, Румунія – 5,9%.

Основними факторами цього стало низьке корпоративне оподаткування, що зумовило привабливість високотехнологічного сектора (R. Foster, 1994), регуляторна політика, орієнтована на бізнес, кваліфікована робоча сила, орієнтація на довгострокову промислову політику (з 1950 р.) та залучення прямих іноземних інвестицій, фінансування досліджень та інновацій⁷. Також важливо відзначити, що Ірландія – єдина країна ЄС, де зростання торгового балансу внаслідок технологій з 2000 року досягло 1000% [14, с. 200].

За абсолютними значеннями валової доданої вартості виробництва в 2019 р. для країн – членів ЄС (рис. 8) незаперечним лідером є Німеччина, а потім ідуть Італія, Франція, Велика Британія та Іспанія. Це країни з найбільшими економіками в межах Європейського Союзу. Найбільше зростання з 2010 р. відбулось у Німеччині – на 152 756 млн євро та, попри кризу, – на 76 457 млн євро з 2000 р. по 2010 р.

З даних (рис. 9) можна побачити, що протягом періоду (порівняння показників 2004 р. та 2019 р.) зростання доданої вартості у промисловості та виробничому секторі було найбільшим у державах центральної та східної Європи: Ірландії – 224,7% (промисловість) та 224,5% (виробництво), Румунії – відповідно 216,3 та 195,5%, Болгарії – 184,2 та 224,8%, Польщі – 151 та 161,8%, Естонії – 149,7 та 148,4%. Найбільше спадання виробництва продемонструвала Фінляндія – (-3,5%).

⁷ Stensrud Christian. Industrial policy in Republic of Ireland. Briefing note. October 2016. URL: <https://www.civitas.org.uk>

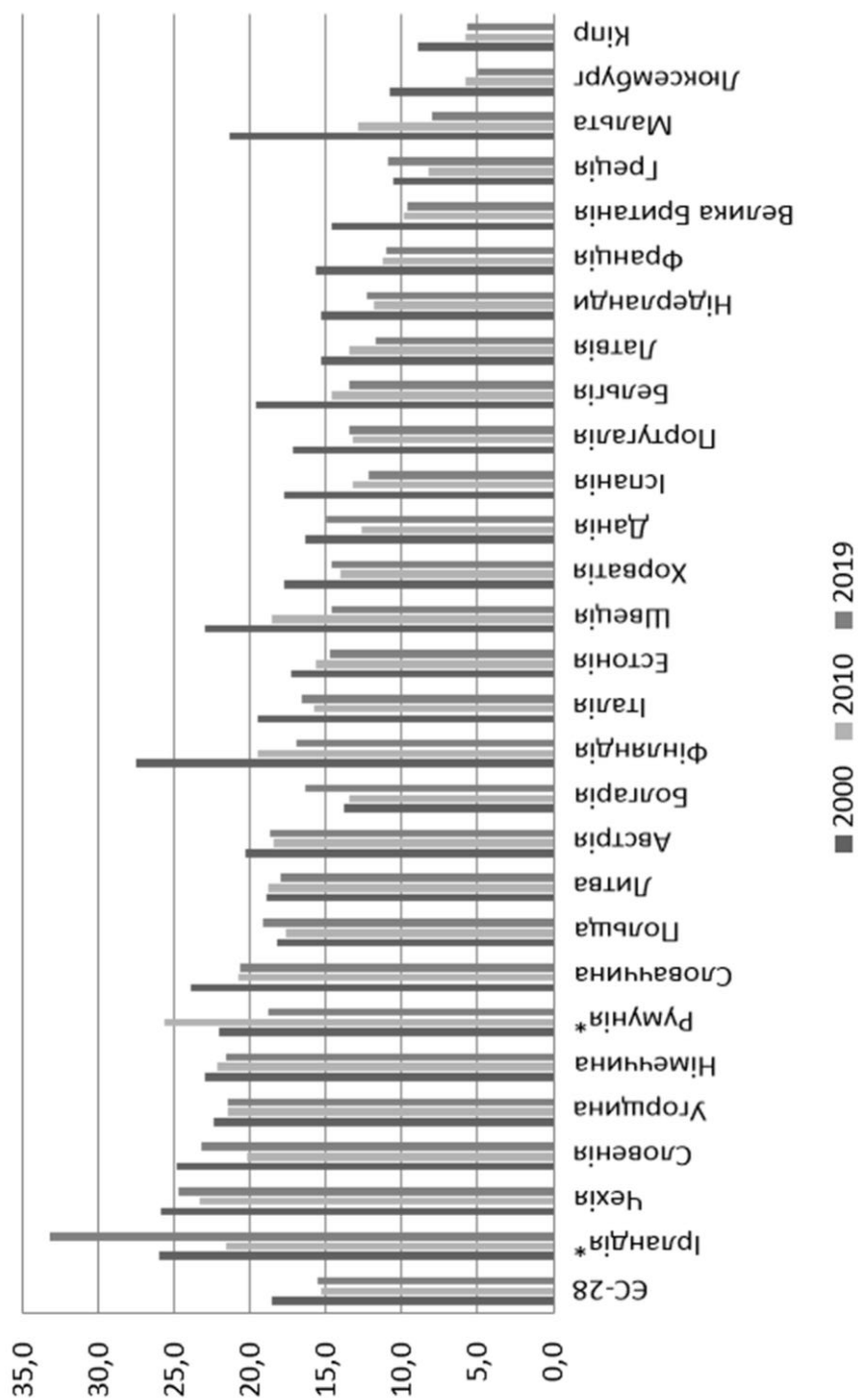
Таблиця 3

Структура сукупної доданої вартості виробництва країн ЄС-28 у 2017 р., %

Типовий	ЄС-28	Німеччина	Франція	Італія	Велика Британія	Іспанія	Польща	Нідерланди	Бельгія	Австрія	Швейцарія	Чехія	Данія	Фінляндія	Угорщина	Португалія	Румунія	Словаччина	Болгарія	Хорватія	Литва	Естонія	Латвія	Люксембург	Кіпр	Мальта
Виробництво машин та продуктів	12,0%	7,5%	15,9%	10,8%	14,4%	15,7%	14,5%	18,1%	12,8%	9,1%	7,4%	5,9%	13,6%	8,8%	8,7%	11,6%	7,5%	5,9%	12,3%	18,2%	17,6%	11,6%	14,3%	23,6%	32,6%	0,0%
Виробництво палива	2,6%	1,2%	5,4%	2,1%	3,2%	4,1%	2,0%	2,4%	3,1%	3,6%	1,7%	1,7%	5,9%	1,3%	1,5%	4,2%	4,2%	1,4%	3,6%	5,9%	2,7%	2,2%	3,0%	4,9%	4,1%	14,9%
Виробництво текстилю та одягу	0,4%	0,4%	0,3%	0,1%	1,3%	0,3%	1,6%	0,4%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,2%	1,8%	0,0%	0,0%	0,2%	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Виробництво харчових продуктів	1,5%	0,9%	0,9%	2,9%	1,7%	1,6%	1,3%	1,5%	2,0%	1,0%	0,7%	1,6%	0,9%	0,6%	0,7%	3,1%	2,3%	1,0%	1,8%	1,9%	3,5%	3,3%	1,6%	0,0%	0,9%	0,0%
Виробництво шкіри та одягу	1,2%	0,5%	0,8%	4,1%	0,6%	1,1%	1,2%	0,2%	0,4%	0,4%	0,2%	0,2%	0,4%	0,4%	0,8%	6,1%	5,9%	1,2%	1,9%	3,1%	4,5%	2,6%	3,6%	0,0%	0,5%	1,4%
Виробництво металургійних продуктів	0,9%	0,2%	1,0%	3,7%	0,2%	1,1%	0,5%	0,2%	0,0%	0,5%	0,1%	0,2%	0,0%	0,3%	0,8%	4,1%	2,2%	1,4%	1,1%	1,8%	0,2%	0,5%	0,1%	0,0%	0,1%	0,0%
Виробництво деревини та виробів з неї	2,1%	1,4%	1,9%	1,8%	2,1%	1,8%	3,1%	1,6%	1,6%	4,9%	4,8%	3,6%	1,9%	4,3%	1,2%	3,7%	2,9%	2,1%	1,9%	5,3%	7,3%	18,4%	26,0%	4,3%	4,4%	1,0%
Виробництво лікерів та напоїв	2,9%	2,2%	2,2%	2,8%	2,4%	3,2%	3,6%	2,6%	2,0%	3,9%	8,3%	2,2%	1,4%	1,2%	2,1%	4,1%	1,5%	2,5%	2,7%	2,2%	3,7%	2,4%	1,5%	0,0%	1,7%	1,4%
Друк та видання	2,0%	1,4%	1,4%	1,9%	3,1%	2,0%	1,7%	2,0%	1,9%	1,7%	1,6%	1,3%	1,2%	1,6%	1,2%	2,0%	1,3%	0,8%	1,9%	3,4%	1,8%	2,9%	3,2%	3,7%	2,6%	14,6%
Виробництво інших продуктів	1,6%	1,2%	0,2%	1,2%	2,4%	3,4%	4,1%	2,6%	4,2%	1,3%	1,8%	0,3%	0,0%	0,0%	4,1%	4,0%	0,0%	0,0%	1,4%	0,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Виробництво електрики, газу та тепла	7,0%	9,2%	8,0%	6,4%	5,7%	8,0%	5,3%	15,9%	16,4%	6,4%	6,3%	5,1%	7,5%	8,8%	7,6%	4,1%	3,0%	2,7%	6,3%	2,8%	9,0%	3,4%	2,5%	7,9%	2,6%	3,8%
Виробництво інших продуктів	5,8%	3,2%	5,9%	4,9%	2,2%	4,5%	1,7%	3,5%	15,0%	3,8%	6,4%	1,3%	24,8%	5,3%	6,9%	2,3%	1,9%	0,6%	10,5%	2,1%	5,9%	3,0%	0,4%	3,8%	0,0%	0,0%
Виробництво гумових та пластмасових виробів	5,7%	5,7%	5,1%	6,1%	5,9%	5,7%	8,6%	4,8%	4,8%	4,8%	3,4%	8,8%	4,0%	4,0%	7,2%	6,3%	8,0%	1,8%	4,6%	4,5%	5,7%	4,0%	2,5%	0,0%	2,8%	0,0%
Виробництво інших металургійних продуктів	4,1%	2,2%	3,8%	4,9%	3,7%	5,2%	6,1%	3,1%	5,0%	5,1%	3,6%	5,4%	4,6%	4,2%	3,7%	6,5%	4,9%	4,4%	4,0%	6,9%	4,2%	3,9%	7,6%	20,8%	10,9%	12,4%
Виробництво інших металургійних продуктів	4,0%	4,3%	2,9%	4,6%	2,7%	4,8%	3,5%	5,5%	6,3%	8,3%	7,1%	5,5%	1,3%	7,5%	3,7%	2,3%	4,2%	8,8%	8,0%	2,0%	0,3%	0,9%	0,3%	0,0%	1,9%	0,1%
Виробництво готових металургійних виробів, крім машин та обладнання	10,9%	11,1%	8,9%	13,7%	10,4%	10,7%	11,2%	11,4%	7,6%	12,7%	10,9%	13,1%	8,4%	10,3%	7,3%	11,3%	7,7%	12,6%	15,2%	14,2%	7,3%	12,8%	8,9%	22,8%	8,6%	11,9%
Виробництво комп'ютерів, електронних та оптичних виробів	4,8%	6,6%	4,6%	3,0%	5,5%	1,4%	2,4%	6,3%	2,6%	5,0%	2,9%	4,3%	7,2%	10,9%	9,7%	1,9%	3,1%	4,9%	3,2%	3,4%	3,9%	5,7%	5,0%	0,0%	0,4%	0,0%
Виробництво електроснабдяння	5,9%	8,3%	4,4%	5,0%	3,2%	3,9%	4,3%	4,0%	2,4%	9,3%	4,3%	8,3%	3,6%	6,2%	5,0%	3,6%	4,4%	7,1%	11,1%	5,8%	5,7%	2,6%	6,6%	2,9%	2,0%	7,3%
Виробництво інших транспортних засобів	12,7%	21,3%	8,9%	7,1%	11,0%	10,8%	10,5%	3,9%	4,5%	7,1%	18,2%	13,3%	1,2%	2,2%	20,9%	6,4%	24,6%	21,3%	9,0%	3,7%	1,0%	3,0%	2,5%	0,0%	0,4%	0,0%
Виробництво інших транспортних засобів	3,8%	3,3%	9,6%	4,0%	8,3%	3,5%	2,0%	2,4%	1,8%	1,8%	4,0%	1,9%	0,7%	1,8%	0,8%	0,9%	2,7%	0,8%	0,4%	1,0%	2,3%	1,3%	0,8%	0,0%	0,1%	0,0%
Виробництво інших транспортних засобів	1,8%	1,5%	1,0%	3,0%	2,3%	1,7%	4,4%	2,2%	1,1%	2,8%	1,8%	1,3%	2,6%	1,3%	1,0%	3,8%	3,3%	0,7%	1,1%	3,1%	11,5%	5,7%	3,5%	0,7%	2,1%	1,1%
Виробництво інших транспортних засобів	2,9%	3,4%	3,0%	3,2%	2,6%	1,4%	1,6%	1,9%	1,2%	2,5%	2,0%	2,5%	1,0%	1,0%	2,0%	1,6%	1,2%	1,2%	3,2%	1,2%	2,6%	1,8%	1,4%	3,1%	1,7%	0,0%
Ремонт та монтаж машин та обладнання	4,0%	3,0%	5,0%	3,6%	4,1%	3,5%	4,4%	5,5%	3,3%	3,9%	2,7%	3,8%	2,9%	3,4%	2,4%	3,2%	2,2%	3,3%	4,5%	5,2%	4,6%	4,5%	5,4%	5,0%	8,7%	24,1%

* Дані за 2016 рік

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (sbs_na_sca_r2)

* Дані за 2016 р. замість 2017 р.

Рис. 7. Частка виробництва в сукупній доданій вартості країн ЄС-28 у 2000, 2010 та 2019 роки, %

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10).

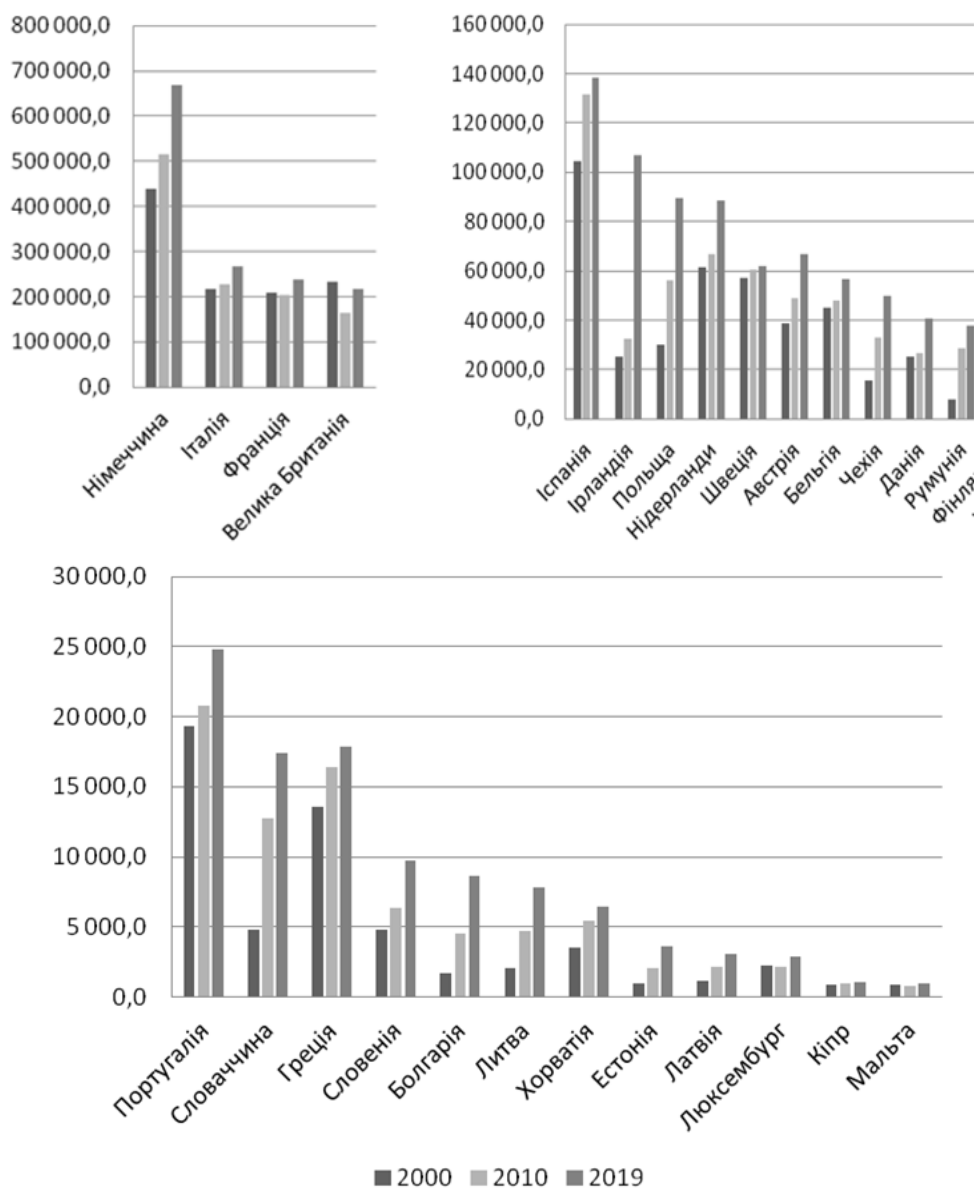

Рис. 8. Виробнича сукупна додана вартість країн ЄС-28 у 2000, 2010 та 2019 рр., млн євро

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10).

Важливість промисловості для економіки ЄС демонструє також структура експорту ЄС. Згідно з даними (рис. 10), частка експорту промислових товарів країн ЄС у загальному експорті ЄС-28 протягом 2018 р. становила 74,3%, тоді як непромислових товарів (інші розділи NACE) – 25,7%. Структура імпорту ЄС була практично протилежною: промислові товари становили 47,2% від загального обсягу імпорту та непромислові товари – 52,8% (рис. 11).

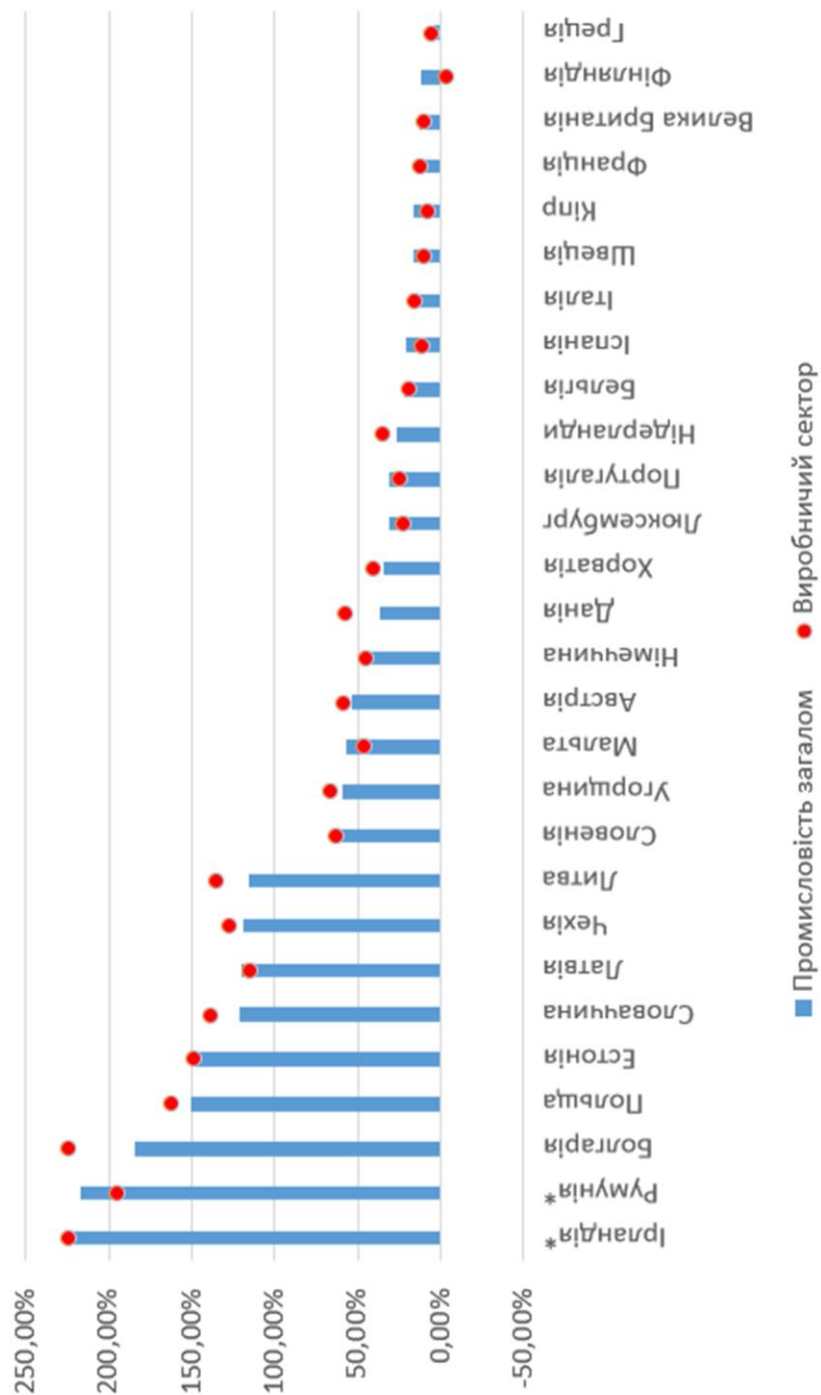

Рис. 9. Порівняння зміни сукупної доданої вартості промисловості загалом та виробництва країн ЄС-28, % , зміни з 2004 р. по 2019 р.

* Дані за 2016 рік.

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10).

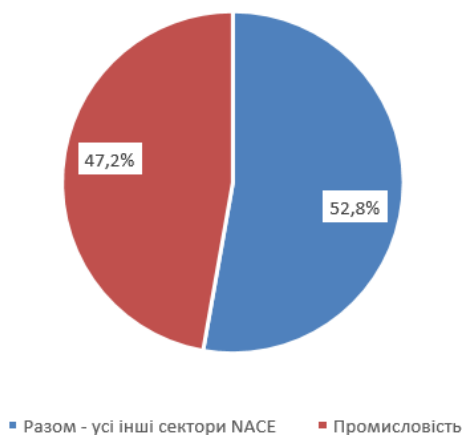

Рис. 10. Структура експорту країн ЄС-28 за межі Європейського Союзу в 2018 р., %

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (ext_tec02).

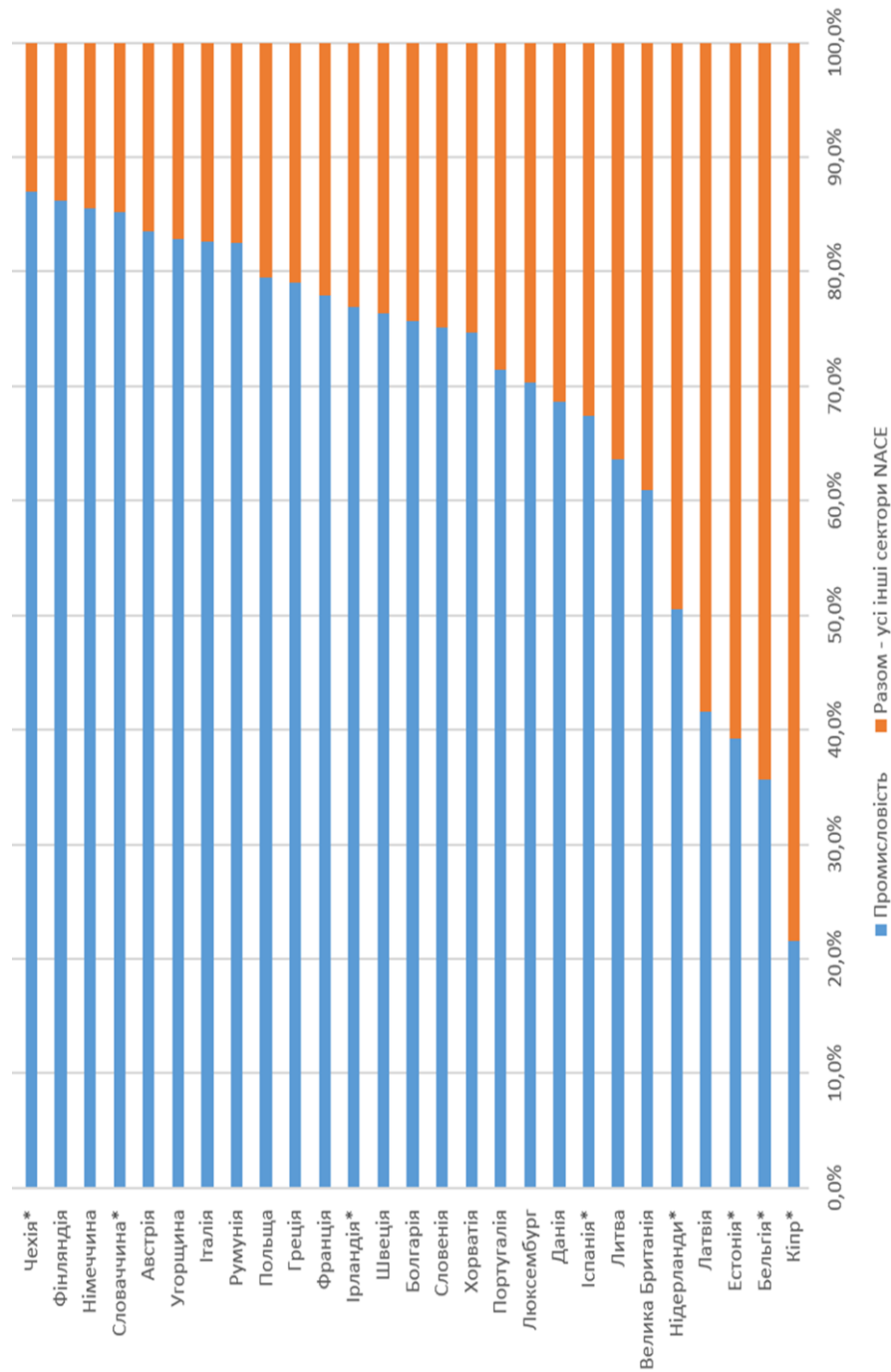
Якщо проаналізувати важливість промисловості (промислових товарів) у загальному експорті окремих держав – членів ЄС у 2018 р., бачимо, що цей сектор відіграє важливу роль не тільки у великих, промислово розвинених країнах, а й також в економіці менших країн, які стали членами ЄС після 2000 р.

Рис. 11. Структура імпорту країн ЄС-28 за межі Європейського Союзу в 2018 р., %

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (ext_tec02).

Найвища частка промисловості (промислових товарів) у загальному обсязі експорту протягом 2018 р. була зареєстрована у Чехії (87%), Фінляндії (86,2%), Німеччині (85,5%), Словаччині (85,2%), Австрії (83,6%), Угорщині (82,8%), Італії (82,6%), Румунії (82,5%), Польщі (79,5%), Греції (79%), Франції (78%) (рис. 12). Експортні поставки країн ЄС диверсифіковані, тоді як частка промисловості у загальному експорті перевищує 80% у Чехії, Фінляндії, Німеччині, Словаччині, Австрії, Угорщині тощо. Також є країни, де частка промисловості в загальному експорті не досягає 40%: це Кіпр (21,6%), Бельгія (35,6%), Естонія (39,2%).

Зміни в структурі зайнятості у промисловості та продуктивності праці. Аналіз зайнятості в окремих секторах економіки ЄС за класифікацією NACE Rev. 2 демонструє (рис. 13), що найбільше число осіб там зайнято у сфері послуг (74,2% у 2018 р. від загальної кількості зайнятих у ЄС-28). У секторі послуг велику частку мають секції G-I (оптова та роздрібна торгівля, транспорт та громадське харчування) та розділ O-Q (державне управління, освіта та діяльність у сфері охорони здоров'я та соціальної роботи). В 2000 р. зайнятість у сфері послуг становила 66,1%, а в 2010 р. зросла до 71,8% відповідно. Найвище збільшення зайнятості в економіці ЄС-28 у 2000–2019 рр. було зафіксоване у секторі M–N (професійні, науково-технічні, адміністративні та допоміжні послуги) – на 4,1%. А от щодо секторів, які випускають товари, відзначається падіння сектора A (сільське господарство, лісництво та рибальство) з 2000 р. до -3,7%, сектора B–E (промисловість) – до -4,1%, та F (конструювання) – до -0,4%.

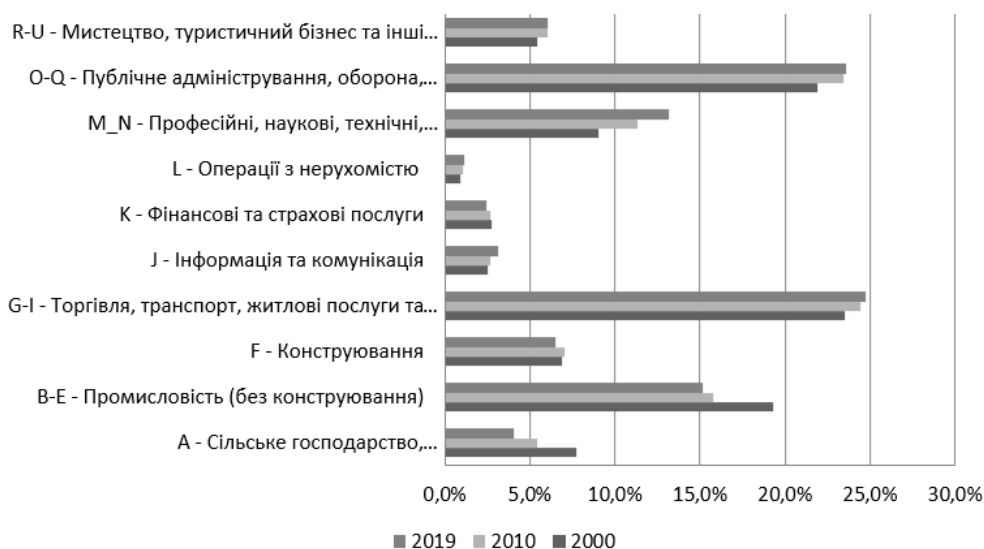

Рис. 13. Частка зайнятості в основних секторах ЄС-28 у 2000, 2010 та 2019 роках, % від загального зайнятого населення у відповідному році

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10_e).

Частка зайнятості у промисловості у країнах ЦСЄ, що приєдналися до ЄС після 2000 р., вища, ніж у всіх інших державах-членах. У 2019 р. найвища частка осіб, зайнятих у промисловості, відносно загальної зайнятості в економіці країни була зафіксована в Чехії (28,7%), Польщі (24,1%), Словаччині (23,9%), Словенії (23,2%), Румунії (21,6%), Угорщині (21,2%), Хорватії (21%), Естонії (20,1%), Болгарії (20%), однак в усіх цих країнах така зайнятість в абсолютному вираженні протягом 2000–2019 рр. зменшилася, що стало наслідком структурних змін, здійснених у рамках промислової політики ЄС, та економічної кризи 2009 р., що надто вплинула на промисловість. Серед країн, де частка осіб, зайнятих у промисловості (рис. 14), відносно загальної зайнятості в аналізованому періоді зменшилась найбільше, перебуває Мальта (14,3%). Також зменшення продемонстрували Ірландія (7,6%), Іспанія (7,1%), Словенія (6,3%), Фінляндія (6,3%), Люксембург (6,2%).

У ЄС-15 у 2017 р. найбільшу частку зайнятості у промисловості щодо загального показника ЄС-28 демонстрували такі країни: Німеччина (18,5%), Португалія (17,1%), Італія (16,8%), Австрія (16,1%) та Фінляндія (14,1%). Однак найбільше скорочення частки промислової зайнятості порівняно із загальною зайнятістю протягом 2000–2019 рр. серед

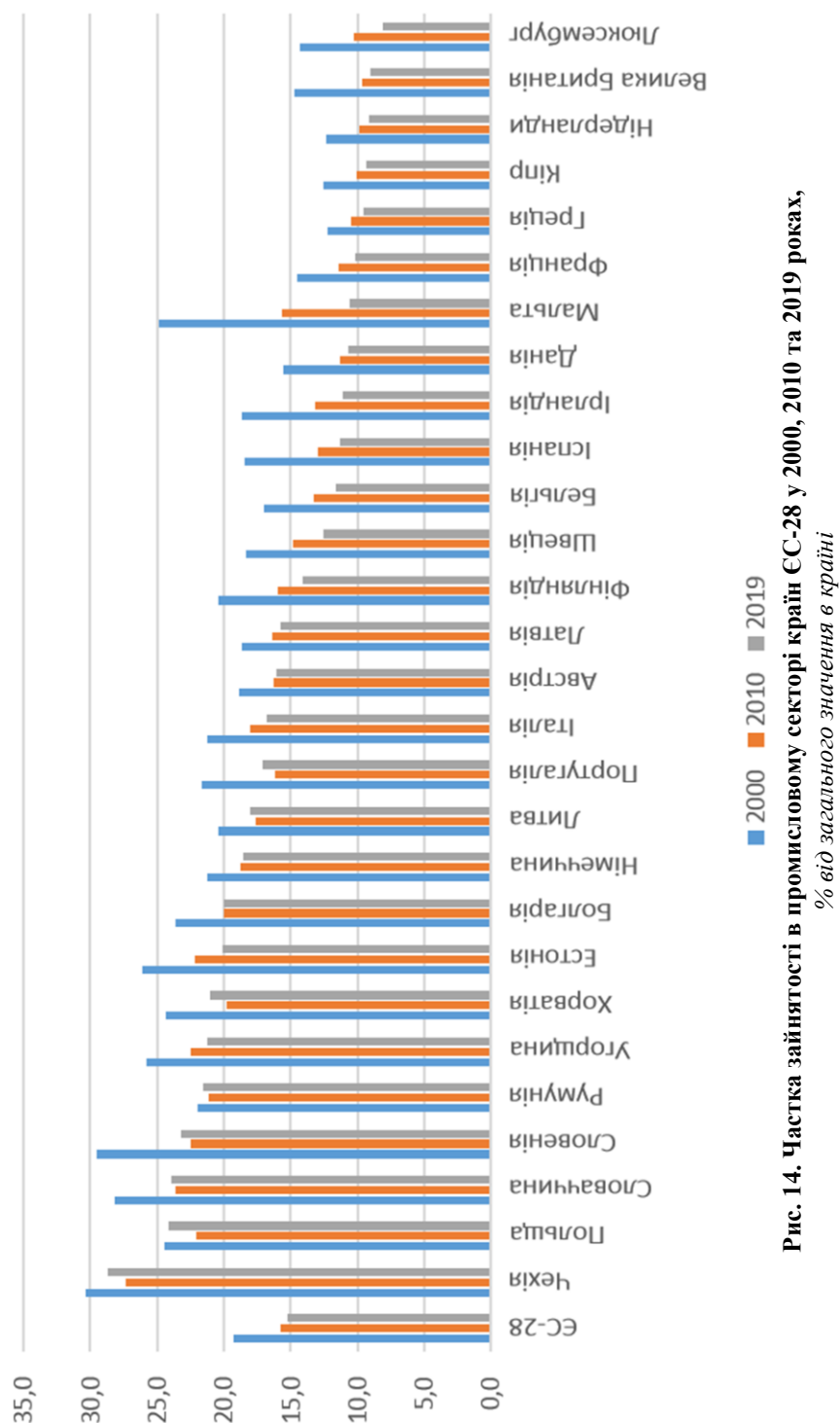

Рис. 14. Частка зайнятості в промисловому секторі країн ЄС-28 у 2000, 2010 та 2019 роках, % від загального значення в країні

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10_e).

країн ЄС-15 було зареєстровано в Іспанії – 7,1%, Фінляндії – 6,3%, Люксембурзі – 6,2%, Швеції – 5,8%, Великій Британії – 5,7%, Бельгії – 5,4%, Ірландії – 4,8%, Данії – 4,8%, Португалії – 4,6%, Італії – 4,4% (рис. 17 та 18). Якщо розбити зайнятість промислового сектора на чотири основні розділи (В, С, D і E), тоді видно, що виробництво (розділ С) є найважливішим сегментом (рис. 15 та 16).

Рис. 15. Структура зайнятості в промисловому секторі країн ЄС-28 у 2011–2017 рр., кількість осіб

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (sbs_na_sca_r2).

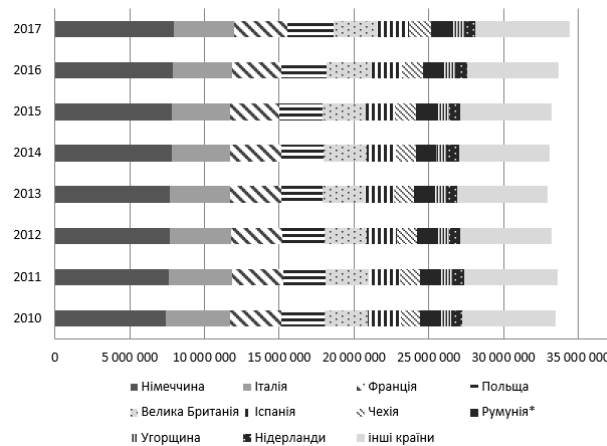
Рис. 16. Структура зайнятості у промисловому секторі країн ЄС-28 у 2011–2017 рр., %

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (sbs_na_sca_r2).

Серед країн із найвищим рівнем зайнятих у промисловому секторі визнаним лідером у ЄС традиційно була Німеччина. Окрім того, рівень зайнятості у промисловості Німеччини також був стабільним. Протягом 2010–2017 рр. там працювало у середньому приблизно 7,7 млн осіб. Зайнятість у німецькій промисловості залишалася стабільною впродовж 2010–2017 рр., тоді як зайнятість у промисловості ЄС загалом скоротилася.

Серед інших країн із високим рівнем зайнятості у промисловості порівняно з іншими державами – членами ЄС у 2017 р. були Італія (4,06 млн осіб), Франція (3,6 млн осіб), Польща (3,1 млн осіб) та Велика Британія (2,9 млн осіб). Але до 2015 р. зростання зайнятості у промисловості відбулось тільки в Німеччині на 1,3%. В інших країнах ЄС-28 показники зайнятості у промисловості скоротилися. Винятком став 2019 р., коли відзначено невелике зростання.

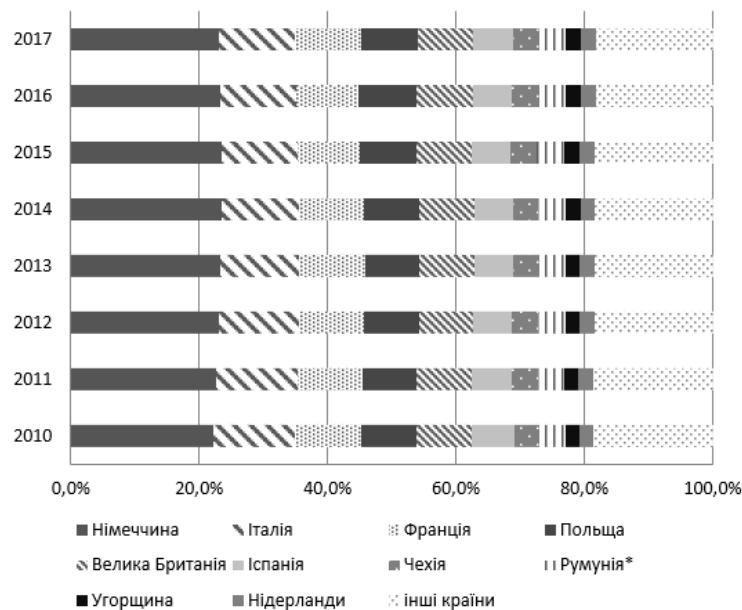
Якщо порівняти показники зайнятості у промисловості (та у виробництві) держав – членів ЄС у 2019 р. із показниками 2004 р., видно, що вони зменшились в усіх країнах. У

* Без інформації про Мальту та Кіпр.

Рис. 17. Десять держав з найбільшою часткою зайнятості у промисловому секторі країн ЄС-28 у 2010–2017 рр., осіб

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (sbs_na_sca_r2).

* Без інформації про Мальту та Кіпр.

Рис. 18. Десять держав із найбільшою часткою зайнятості у промисловому секторі країн ЄС-28 у 2010–2017 рр., %

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (sbs_na_sca_r2)

решті країн промислова і виробнича зайнятість у 2000 р. та 2017 р. загалом знизилася, найбільше – у Мальті (-14,3 і -11,9 %), Ірландії (-7,6 і -7,4% відповідно), Іспанії (-7,1 і -7,3% відповідно), Словенії (-6,3% і -6,1% відповідно), а найменше – у Польщі (-0,3%) та Румунії (-0,4%). Варто також відзначити, що в більшості країн – членів ЄС зниження зайнятості у виробництві було вищим, ніж зниження зайнятості у промисловості загалом (рис. 19).

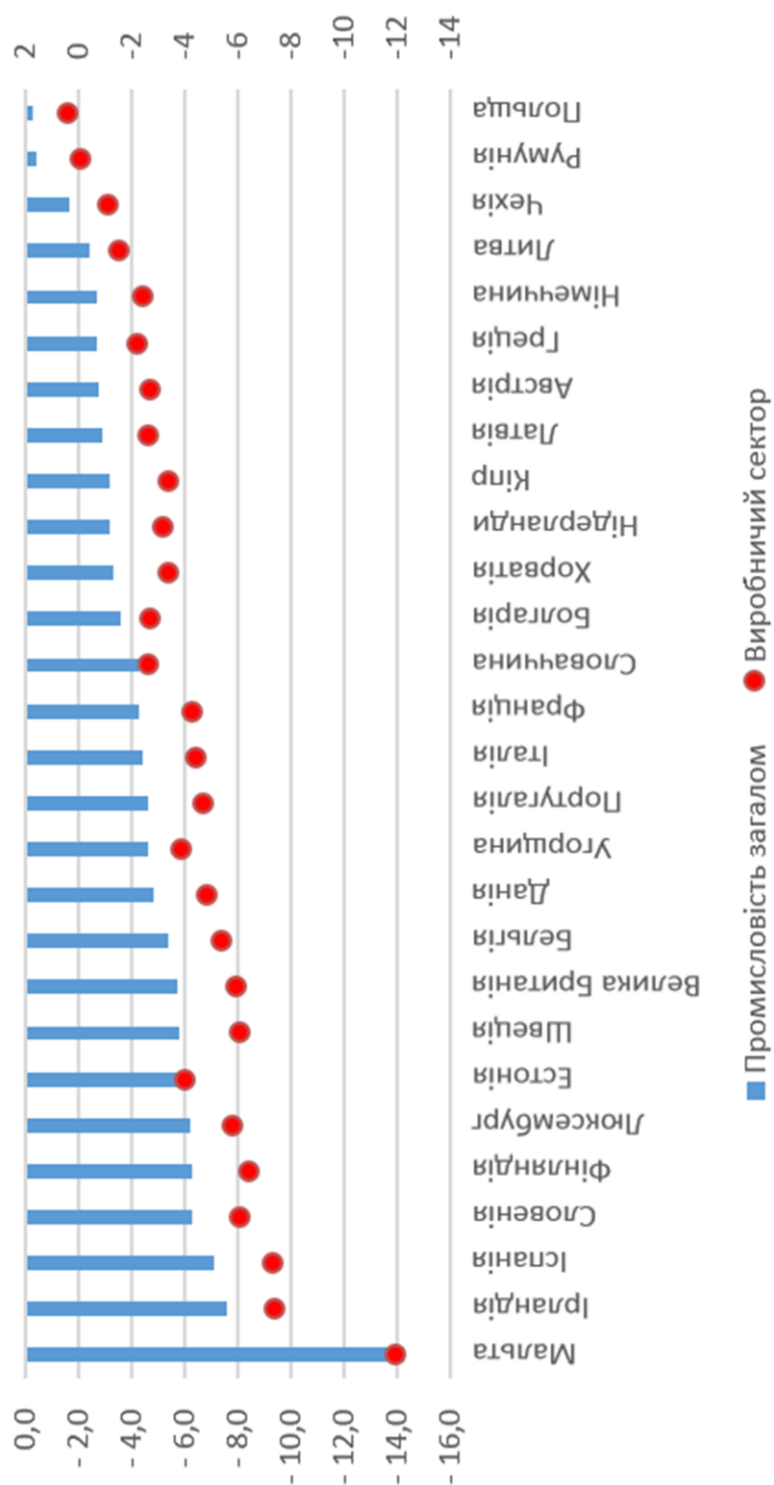

Рис. 19. Зміни в зайнятості у промисловому та виробничому секторах країн ЄС-28 у 2000–2019 рр., %

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10_e).

Продуктивність праці в промисловості Європейського Союзу. Важливим елементом для аналізу промисловості ЄС є зміни в продуктивності праці. У цьому дослідженні продуктивність праці в промисловості ЄС вимірюється як валова додана вартість на одну працюючу особу. Наразі в промисловості країн ЄС ми спостерігаємо збільшення продуктивності праці (рис. 20)

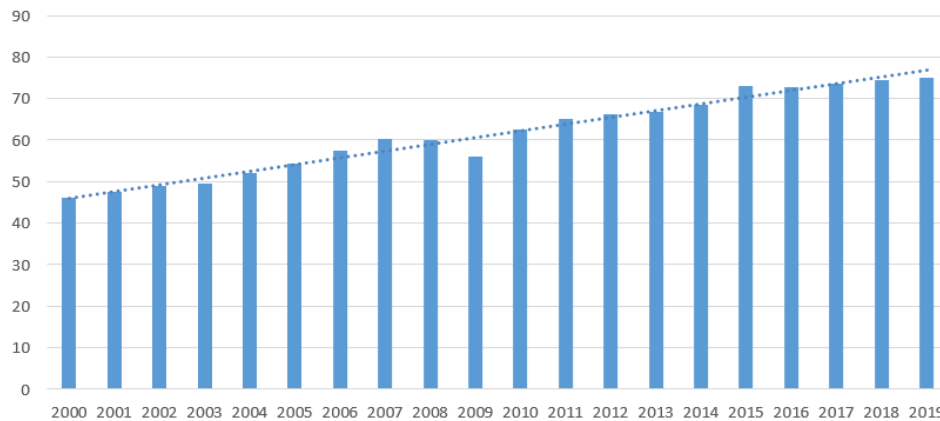

Рис. 20. Продуктивність праці в промисловому секторі країн ЄС-28 – сукупна додана вартість на працюючу особу в 2000–2019 рр., тис. євро

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10_e; nama_10_a10).

Суттєве покращення продуктивності праці у промисловості ЄС загалом видно зі співвідношення сукупної доданої вартості з промисловою зайнятістю у 2000–2017 рр. (рис. 21). Тенденція до зростання продуктивності праці у промисловості ЄС-28 вже була чітко помітна до початку кризи 2009 р. Чинники, що зумовили зниження зайнятості у промисловості ЄС, включали: реструктуризацію витрат промислової діяльності (офшорний аутсорсинг у країнах за межами ЄС), прогресивну автоматизацію та діджиталізацію (як наслідок, ВДВ на одну працюючу особу збільшилась).

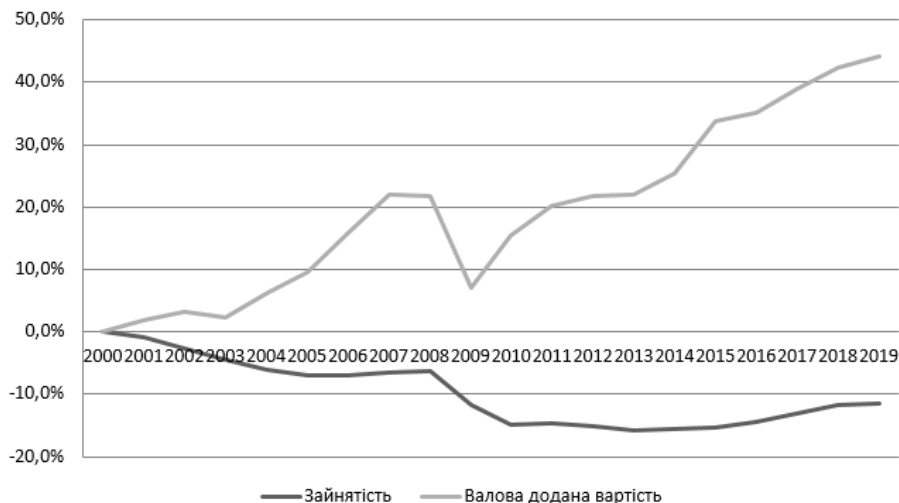

Рис. 21. Приріст сукупної доданої вартості та зайнятості (у відношенні до 2000 р.) у промисловому секторі країн ЄС-28 у 2000–2019 рр. %

Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10_e; nama_10_a10)

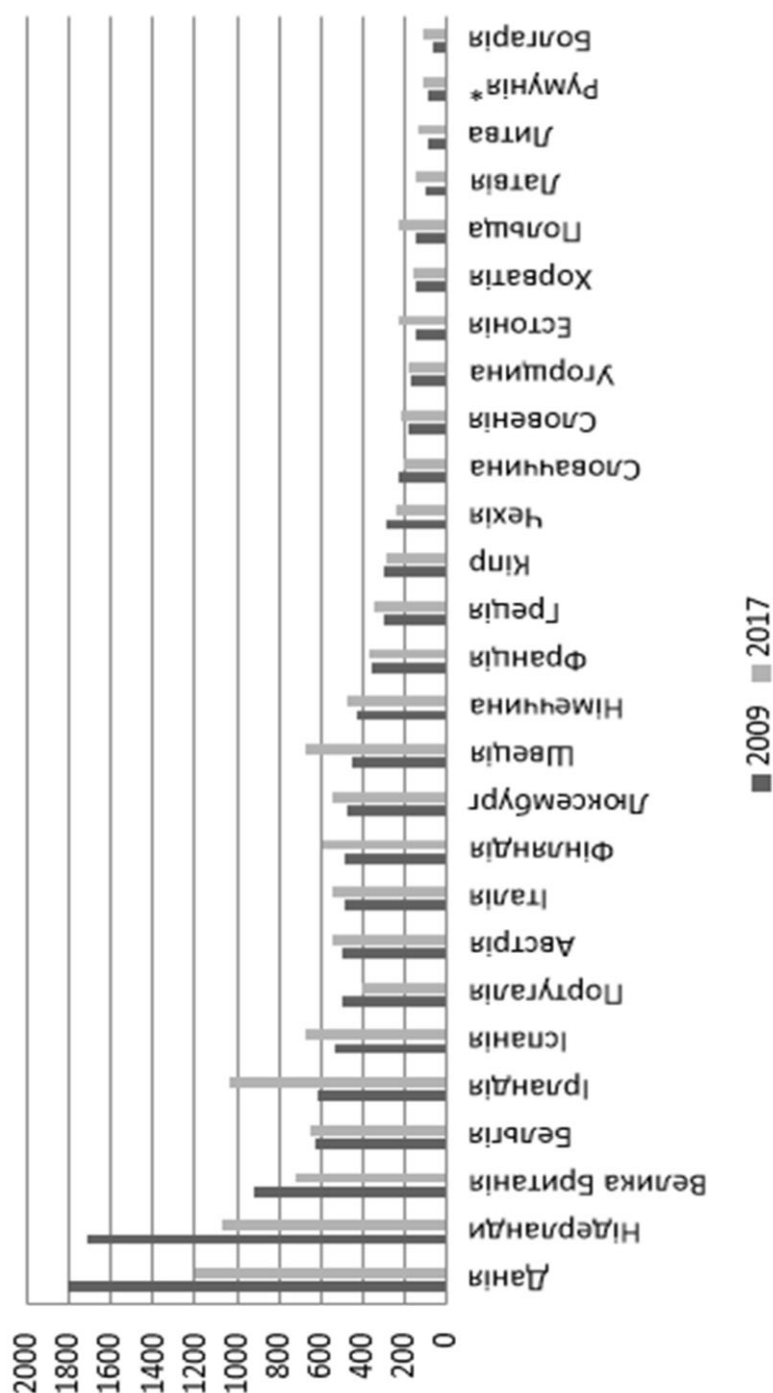

Рис. 22. Зміна продуктивності праці в промисловому секторі по країнах ЄС-28 у 2000–2017 роках, тис. євро
Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10_e; nama_10_a10).

Аналізуючи продуктивність праці в промисловості держав – членів ЄС окремо в 2000 р. та 2017 р., можна помітити, що варіація є дуже великою (рис. 22). По-перше, продуктивність праці у промисловості значно вища в ЄС-15, ніж у країнах, які приєдналися в 2004 р. та пізніше. По-друге, найвища продуктивність праці у промисловості за аналізований період була зафіксована в Данії, Швеції, Бельгії, Нідерландах, Фінляндії, Великій Британії, Австрії та Люксембурзі. В усіх цих країнах продуктивність праці у промисловості протягом аналізованих років помітно зросла. По-третє, найнижча продуктивність праці у промисловості спостерігалася в нових державах-членах, зокрема в Болгарії, Румунії, Хорватії, Польщі та Латвії; однак протягом 2000–2017 рр. ці країни також демонструють збільшення в 2–4 рази. Якщо порівнювати продуктивність праці у промисловості (а також у виробництві окремо) країн – членів ЄС у 2017 р. із базовим 2000 р., бачимо, що найбільше збільшення продуктивності праці за ці роки було зафіксовано в Румунії (505,1%), Ірландії (442,5%), Болгарії (361%), Естонії (347%), Литві (294%), Словаччині (251%), Латвії (227%), тобто в нових країнах – членах ЄС. В інших країнах – членах ЄС (крім Великої Британії та Кіпру) відповідне зростання становило понад 40% (рис. 23).

Економіки цих країн отримали велику вигоду від трансферту технологій із більш розвинених країн, статистично зафіксований ефект зростання продуктивності внаслідок інноваційної активності в середині країни та ринкових реформ щодо лібералізації та приватизації. Але найголовнішу роль відіграв ефект від переміщення факторів виробництва в промисловості до більш продуктивної діяльності [15].

Висновки

Проведений аналіз виявив проблеми, наявні сьогодні в європейській промисловості. Частина з них можна вирішити, змінюючи вектор промислової політики та підвищуючи конкурентоспроможність промислового сектора. Перехід до технологій четвертої промислової революції зумовить покращення продуктивності праці, але призведе до зменшення зайнятості, також простежується тенденція зростання частки послуг в економіці, в тому числі для потреб промисловості.

Європейська Комісія зауважує про чинники, що зумовили зменшення ролі промисловості та зростання важливості послуг в економіці ЄС-28: це – вища еластичність попиту на деякі послуги (наприклад, освіту, здоров'я, відпочинок та особисті послуги тощо), ніж для промислових товарів; використання послуг виробничими/промисловими компаніями на проміжному етапі. Також факторами, що призвели до зменшення частки промисловості, стали переміщення виробництва до країн, де собівартість випуску нижча (за межами ЄС), зокрема такі процеси, як офшорінг та аутсорсинг. Серед важливих проблем, по-перше, слід назвати наявну тенденцію до падіння промислового сектора в ЄС (В–Е), яке з 2000 р. досягло 3,54 %.

Падіння відбулося для всіх груп країн (за часом їх приєднання до ЄС/ЄС), за винятком Ірландії (яку називають "кельтським тигром"), частка промисловості в економіці з 2000 р. до сьогодні скоротилася. У країнах, що приєдналися в 1990-ті роки, зменшення відбулось на 6%, у країнах-засновниках – на 4%, у Хорватії – на 4%.

По-друге, зменшилася частка загального показника добувної промисловості та, відповідно, зайнятості у ЄС загалом, зокрема через зміну бази для видобування та переміщення до інших країн. По-третє, спостерігається зменшення зайнятості у промисловості та, відповідно, виникає необхідність професійної переорієнтації цих працівників. Ця тенденція є загальноєвропейською та характерна для всіх країн без винятку. Чин-

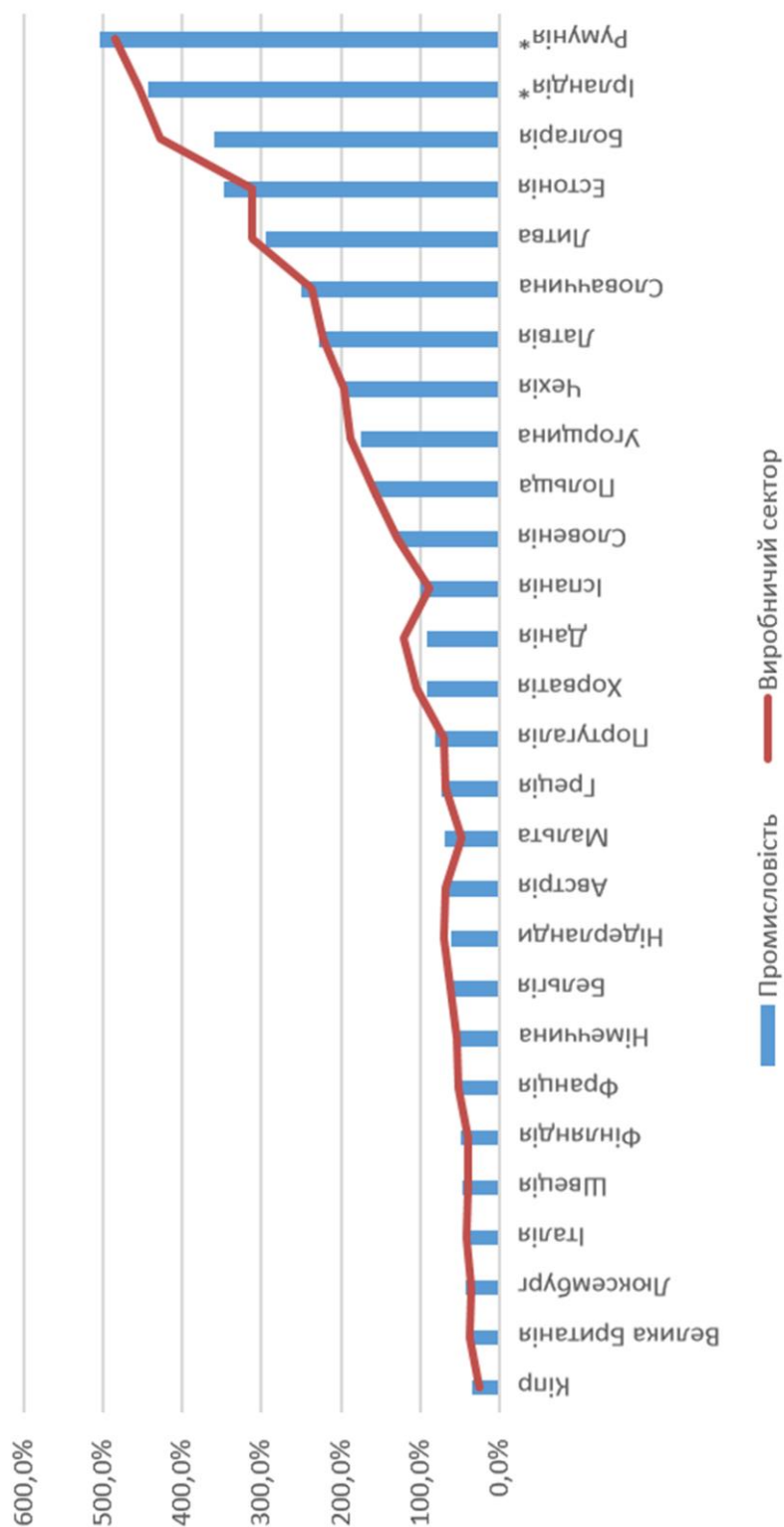

Рис. 23. Зміна продуктивності праці в промисловому секторі по країнах ЄС-28 з 2000 р. по 2017 р., %
 Примітка: щодо Ірландії та Румунії дані за 2016 р.
 Джерело: власні розрахунки, дані Eurostat (nama_10_a10_e; nama_10_a10).

ники, що призвели до зниження зайнятості у промисловості ЄС, включали: реструктуризацію витрат промислової діяльності (офшорний аутсорсинг у країнах за межами ЄС), прогресивну автоматизацію та діджиталізацію (як наслідок, ВДВ на одну працюючу особу збільшилося). З іншого боку, це сприяло підвищенню продуктивності праці в ЄС загалом.

Дослідження тенденцій щодо продуктивності праці засвідчує, що в ЄС-15 вона була набагато вищою, аніж у країнах – членах ЦСЄ. Найвища продуктивність праці у промисловості, що постійно зростає, фіксується в Ірландії, Іспанії, Люксембурзі, Швеції; Болгарія, Литва, Румунія та Латвія – на відміну від країн ЦСЄ – мали найнижчий рівень продуктивності праці у промисловості.

Ядром промисловості у створенні сукупної доданої вартості та частки зайнятого населення у промисловості, залишаються Німеччина, Італія, Франція, Велика Британія, Іспанія. Було зазначено, що традиційно європейська промисловість зосереджена навколо "синього банана" – коридору від північно-західної Англії до північної Італії через країни Бенілюкс, західну Німеччину та східну Францію. Ця тенденція зберігається до сьогодні.

Більшість дослідників європейської промислової політики переконані у важливості технологічного та інноваційного розвитку, що забезпечується за допомогою горизонтальних та галузевих методів; конкурентної політики (визначення правил надання державної допомоги тощо); торговельної політики, що теж проводиться галузевими методами, розвитку освіти та наукової бази. Посилення конкурентоспроможності промисловості ЄС потребує системного підходу у формуванні та реалізації політики.

Список використаних джерел

1. Ципліцька О.О., Яненко І.Г. Промислова політика Європейського Союзу: інституціональні передумови формування та особливості реалізації. *Проблеми економіки*. 2018. № 2 (36). С. 44 – 50.
2. Industry 4.0. Digitalisation for productivity and growth (briefing) / European Commission. September 2015. URL: <https://ec.europa.eu>
3. Stehrer, Robert. "The EU's New Industrial Policy" - European industries and the ongoing process of change – what challenges and opportunities? / EPC-EESC. 12 November 2014.
4. Mosconi, Franco. The New European Industrial Policy: Global Competitiveness and the Manufacturing Renaissance. Routledge, 2015. <https://doi.org/10.4324/9781315761756>
5. A New Industrial Strategy for Europe. Brussels, 10.3.2020 COM(2020) 102 final. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-euindustrial-strategy-march-2020_en.pdf
6. A renewed industrial policy strategy (briefing) / European Parliament. November 2017. URL: <https://ec.europa.eu/>
7. Crean, Gabriel. "The EU's New Industrial Policy" - A New Industrial Policy for Europe / EPC-EESC. 12 November 2014.
8. Gibellieri van Iersel. "The EU's New Industrial Policy" - A Stronger European Industry for Growth and Economic Recovery - Industrial Policy Communication Update / EPC-EESC. 11 July 2013.
9. Pashev K., Casini P., Kay N., Pantea S. EU Structural Change 2015. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2015.
10. Industrial Policy Strategy: Investing in a smart, innovative and sustainable industry. Press release / European Commission. 18 September 2017.

11. Sapir André, Aghion Philippe, Bertola Giuseppe. An Agenda for a Growing Europe: The Sapir Report: Oxford University Press, 2004. <https://doi.org/10.1093/0199271488.001.0001>
12. Федірко О.А. Теорія і практика локалізації інноваційної бізнес-діяльності в ЄС: монографія. Київ: КНЕУ, 2017. 528 с.
13. D'Alfonso, Alessandro, Delivorias, Angelos, Szczepanski Marcin Economic and Budgetary Outlook for the European Union 2018 / European Parliamentary Research Service. Brussels, January 2018. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/614655/EPRS_STU\(2018\)614655_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/614655/EPRS_STU(2018)614655_EN.pdf)
14. The New Industrial Policy of the European Union / Ambroziak Adam A. (ed). Springer International Publishing AG - Switzerland, 2017. 272 с. https://doi.org/10.1007/978-3-319-39070-3_4
15. Kolasa Marcin. What drives productivity growth in the new member states? *European Central Bank Working Paper Series*. May 2005. № 486. P. 5

Надійшла до редакції 25.08.2020 р.

Прорецензовано 15.09.2020 р.

Підписано до друку 29.09.2020 р.

Kseniya Skorik⁸

STRUCTURAL TRANSFORMATIONS OF THE EU INDUSTRIAL SECTOR

The issue of industrial policy and industrial problems is one of the most controversial in the European academic community. Even today, we see a lack of theoretical basis for decision-making on industrial policy issues. The main purpose of the publication is to assess the contribution of industry to the socio-economic development of the EU and its member states, as well as to the dynamic structural changes that took place during 2000-2019.

To achieve the article's goal, the author uses such indicators as the share of the industrial sector in the generation of gross value added, employment, labor productivity, and exports/imports. The article reveals a general trend to increase in the share of the services sector in the generation of gross value added for the EU-28 and to decrease in the share of the industrial sector. It is established that industry remains an important sector for the EU economy, and for the EU-28, it provides almost 20% of gross value added and more than 70% of total exports, and accounts for about 15% of the employed population. For each of the EU countries, the socio-economic contribution of industry is different - for Central and Eastern Europe, it is more

⁸ Skorik, Kseniya Anatoliivna - Postgraduate Student, Department of International Economics, Kyiv Vadym Hetman National University of Economics, (54/1, Prospect Peremogy 03057 Kyiv), ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7894-5491>, e-mail: ks.skorik@gmail.com

important in the generation of gross value added and employment than for the EU founder countries of the euro area (the EU-15 group). It is found that labor productivity in the EU-15 is higher than in other countries. Growing labor productivity is typical for Denmark, the Netherlands, Ireland, Sweden, and Great Britain, while lower productivity - for such CEE countries as Bulgaria, Romania, Lithuania, and Latvia. At the same time, growth rates of all industrial indicators in the latter countries is much higher than in the EU-15.

The author considers the new EU industrial policy and various problems of the industrial sector in the EU. The study was carried out on the statistical basis of the European Commission using the methodology of Polish scientists of the Warsaw School of Economics to study the new industrial policy (Krzysztof Falkowski, Adam A. Ambroziak 2015).

Keywords: industry, sectoral structure of the industry, gross value added in industry, employment, exports, imports, value added in production, labor productivity, EU

References

1. Tsyplyts'ka, O.O., Yanenkova, I.H. (2018). European Union industrial policy: institutional conditions and realization specialities. *Problemy ekonomiky – Problems of economy*, 2 (36), 44-50 [in Ukrainian].
2. European Commision (2015, September). Industry 4.0. Digitalisation for productivity and growth (briefing). Retrieved from <https://ec.europa.eu>
3. Stehrer, Robert (2014, November 12). "The EU's New Industrial Policy" - European industries and the ongoing process of change – what challenges and opportunities? EPC-EESC conference.
4. Mosconi, Franco (2015). The New European Industrial Policy: Global Competitiveness and the Manufacturing Renaissance. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315761756>
5. A New Industrial Strategy for Europe. Brussels, 10.3.2020 COM(2020) 102 final. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-euindustrial-strategy-march-2020_en.pdf
6. European Parliament (2017, November). A renewed industrial policy strategy (briefing). Retrieved from <https://ec.europa.eu/>
7. Crean, Gabriel (2014, November 12). "The EU's New Industrial Policy" - A New Industrial Policy for Europe. EPC-EESC conference.
8. Gibellieri, van Iersel (2013, July 11). "The EU's New Industrial Policy" - A Stronger European Industry for Growth and Economic Recovery - Industrial Policy Communication Update. EPC-EESC conference.
9. Pashev, K. (Ed), Casini, P., Kay, N., Pantea, S. EU Structural Change 2015. Publications. Office of the European Union, Luxembourg.
10. European Commision (2017, September 18). Industrial Policy Strategy: Investing in a smart, innovative and sustainable industry. Press release.

11. Sapir, André, Aghion, Philippe, Bertola, Giuseppe (2004). An Agenda for a Growing Europe: The Sapir Report: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199271488.001.0001>
12. Fedirko, O. (2017). Innovation business activity localization in EU: theory and practice. Kyiv Vadym Hetman National Economic University. Kyiv [in Ukrainian]
13. D'Alfonso, Alessandro, Delivorias, Angelos, Szczepanski, Marcin (2018, January). Economic and Budgetary Outlook for the European Union 2018. European Parliamentary Research Service. Brussels. Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/614655/EPRS_STU\(2018\)614655_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/614655/EPRS_STU(2018)614655_EN.pdf)
14. Ambroziak, Adam A. (ed). (2017). The New Industrial Policy of the European Union: Springer International Publishing AG, Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-319-39070-3_4
15. Kolasa, Marcin (2005, May). What drives productivity growth in the new member states? *European Central Bank Working Paper Series*, 486, 5.